

CALINIC ARGEȘEANUL

SFÂNTUL NEAGOE VODĂ BASARAB

Editor coordonator: Preot Ovidiu Marian Vlăsceanu, Consilier Cultural și Relații Media al Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului.

Editor&Art design: Preot Mărtoiu Iustinian Radu, Referent Cultural și Relații Media al Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CALINIC, arhiepiscopul Argeșului și Muscelului

Sfântul Neagoe Vodă Basarab / Calinic Argeșeanul. - Curtea de Argeș : Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, 2017

ISBN 978-606-8181-66-0

CALINIC ARGEȘEANUL

SFÂNTUL
NEAGOE
VODĂ
BASARAB

Curtea de Argeș

2017

Un cuvânt de cinstire

Anul 1517 a fost martorul a două evenimente deosebite pe plan european. La 31 octombrie, călugărul augustinian Martin Luther, afișa pe ușa bisericii din Wittenberg, cele 95 de teze ale sale împotriva indulgențelor, care vor constitui începutul Reformei Protestante, care va aduce atâtea schimbări pe plan confesional și politic în toată Europa, în timp ce, cu puține săptămâni înainte, la 15 august 1517, în lumea ortodoxă, post-bizantină, are loc un eveniment unic, cu profunde semnificații bisericești, culturale și artistice, și anume sfințirea Catedralei de la Curtea de Argeș, care va aduce aici ierarhi greci din tot Răsăritul Ortodox, în frunte cu Patriarhul Ecumenic Teolipt.

În Apusul Europei, o dezbinare, care se va resimți până în zilele noastre, iar în Răsărit, o unitate spirituală ortodoxă, sub patronajul celui mai mare ctitor de locașuri sfinte, de până la el, în Țara Românească, și renumit om de cultură care va lăsa posterității cea mai importantă operă literară din Evul Mediu românesc, Voievodul Neagoe Vodă Basarab.

Somptuoasa ctitorie a Voievodului muntean este construită din marmură și piatră, în plan triconc, cu patru turle, cu o bogată decorație exterioară, în piatră sculptată, cu motive geometrice și vegetale stilizate, de factură orientală și românească. A fost împodobită cu fresce – doar câțiva ani mai târziu – de renumitul zugrav de biserici Dobromir (cca. 1517-1526), din care se mai păstrează azi, doar o mică parte în Muzeul Național de Artă din București.

Ctitoria de la Argeș va fi restaurată, în forma pe care o vedem azi, între anii 1875-1886, de arhitectul francez Andre Lecomte de Noüy, care, din nefericire, a înlocuit frescele lui Dobromir, cu o pictură nouă, cea inițială fiind deteriorată 95%. Biserica a devenit necropola familiei lui Neagoe Basarab, fiind îngropați aici, atât Neagoe, cât și soția sa Despina Milița, călugărită sub numele de Platonida, Radu Vodă de la Afumați și soția sa Ruxandra, fiica ctitorului, sora sa Stana, care fusese căsătorită cu Ștefăniță Vodă al Moldovei, călugărită cu numele Sofronia, și alți trei copii ai lui Neagoe, Petru, Ioan și Anghelina.

Sfințirea de la 15 august 1517 a fost relatată de Gavril Protul, adică mai marele mănăstirilor din Muntele Athos, în lucrarea sa istorico-aghiografică, *Viața Sfântului Nifon*, Patriarhul Constantinopolului.

Cu prilejul sfințirii Mănăstirii de la Argeș s-a făcut și canonizarea fostului Patriarh Ecumenic Nifon II, fiind

primul dintre numeroșii patriarhi răsăriteni, care a venit pe pământ românesc și care a fost urmat, apoi, secole de-a rândul de alți patriarhi răsăriteni, să ceară adăpost și sprijin material de la domnii munteni și moldoveni în perioada „turcocrăției”.

Ajuns în Țara Românească, fostul Patriarh Nifon, a convocat – probabil al Târgoviște – în anul 1503 un sinod bisericesc la care a fost prezent domnitorul Radu cel Mare, dregătorii săi, egumenii marilor mănăstiri, preoți și mireni. În cadrul acestui sobor, s-a hotărât înființarea episcopiilor de la Râmnic și Buzău, cu o existență neîntreruptă până în zilele noastre.

După părerea celor mai avizați cercetători, Patriarhul Nifon ar fi cărmuit el însuși Mitropolia Țării Românești până în anul 1505.

O altă hotărâre luată de cei prezenți la sfințire, a fost mutarea scaunului mitropolitan al Țării Românești de la Curtea de Argeș la Târgoviște, unde își aveau acum scaunul de domnie, domnii țării și unde a rămas până în anul 1668, când a fost strămutat la București, unde a rămas până azi.

Pe lângă Mănăstirea Argeșului, Neagoe Vodă a mai ctitorit și alte mănăstiri și biserici printre care: Biserica Mitropoliei din Târgoviște, refăcută spre sfârșitul secolului al XIX-lea, Biserica Sfântului Gheorghe din același oraș, Schitul Ostrov din Călimănești; a refăcut

Mănăstirea Snagov și Dealu, ctitoria lui Radu cel Mare și Mănăstirea Glavacioc.

Tuturor acestora le-a confirmat vechile hrisoave de danie, ori le-a acordat alte danii, în același timp, a acordat danii substanțiale unor mănăstiri de la Muntele Athos: Cutlumuși, Dionisiu, Zograf, Ivron, Pantocrator, Xiropotam, Vatoped, Sfântul Pavel și altele.

Menționez la început, că Negoe Basarab, a fost un „Voievod al Culturii” pentru că de la el a rămas cea mai importantă lucrare spirituală din toată cultura românească medievală, considerată de George Ivașcu, o creație renașcentistă în coordonate *bizantine*. Lucrarea aparține așa numitului gen parenetic, fiind un manual de educație moral-politică, de pedagogie sau îndrumări militare, date nu numai fiului său Teodosie, ci și altor domni care vor urca pe tronul Țării Românești.

Toți cercetătorii au sesizat faptul că lucrarea Sfântului Neagoe Vodă Basarab, prezintă asemănări cu Învățăturile Împăratului Vasile Macedoneanul (867-886) *către fiul său Leon*, sau cu lucrarea altui împărat bizantin, cu Constantin al VII-lea Porfirogenetul (913-959) *Despre administrarea imperială*, sau învățăturile Cneazului rus Vladimir (1113-1125) *Către fii săi* și chiar cu lucrarea florentinului Niccolo Machiavelli (1469-1527), *Principele*.

De altfel, nu trebuie trecut cu vederea faptul că Neagoe era contemporan cu alți doi oameni de cultură

din Apusul Europei: Erasmus din Rotterdam (cca. 1466-1536) și Nicolae Olahus (1493-1568), umanist de origine română, fost Episcop de Zagreb și apoi Arhiepiscop de Strigonium (azi Estergon) și Primat al Ungariei precum și Regent al Coroanei ungare.

Învățăturile au două părți mari, în prima se arată concepția autorului despre monarhia de drept divin precum și îndatoririle unui monarh față de Dumnezeu și față de supușii săi, continuând cu o adevărată „antologie” de lecturi morale și pedagogice din Vechiul și Noul Testament, din Omiliile Sfântului Ioan Gură de Aur, și altele. Partea a doua are 13 capitole, fiecare în sine, putând să constituie o lucrare aparte.

Pentru cinstirea icoanelor (cap. 1); *Pentru frica și dragostea de Dumnezeu* (cap. 2); *Carte către Mitropolitul Macarie și către alți egumeni, ieromonahi și preoți* (cap. 3); *Pilde pentru cei ce fac milostenie* (cap.4). În capitolele 5-11, expune gândirea social politică, diplomatică și militară a autorului, etc.

Învățăturile tratează multe teme de morală și dogmatică creștin - ortodoxă (izvoarele de credință, Atributele lui Dumnezeu, Sfânta și Dumnezeiasca Treime, Antropologia, Eshatologia, pocăință, Maica Domnului, sfintele icoane și altele.

Am prezentat mai pe larg ctitoriile și învățăturile lui Neagoe Basarab, pentru a ne convinge că a fost un

mare ctitor de locașuri sfinte, dar și un remarcabil om de cultură. Acestea au fost și motivele pentru care, Sfântul Sinod al Bisericii noastre, la propunerea Ierarhului Calinic Argeșeanul, conducătorul Eparhiei Argeșului și Muscelului, a hotărât Canonizarea Sfântului Neagoe Vodă Basarab, cu zi de prăznuire la 26 septembrie, începând cu anul 2008. Pe lângă numeroasele lucrări închinat lui Neagoe Basrab și învățăturilor sale (mai ales cele ale acad. Gheorghe Mihăilă și istoricului Dan Zamfirescu), iată că acum, Ierarhul Calinic, al Argeșului și Muscelului, ne prezintă o nouă monografie închinată marelui ctitor și om de cultură, care a fost și rămâne, Neagoe Vodă Basarab.

În stilul său ales, autorul prezintă o serie de lucrări, cu interpretări noi, care conturează și mai bine personalitatea domnitorului.

Pentru toate acestea, recomandăm cu multă căldură cartea: *Sfântul Neagoe Vodă Basarab*, rod al ostanelilor Înaltpreafințitului Arhiepiscop Calinic Argeșeanul.

Academician, Preot Profesor,

Mircea Păcurariu

Sibiu, Săptămâna Luminată, 2017

Sunt înminunat de întreaga lucrare a Sfântul Neagoe Vodă Basarab !

Rare sunt popoarele de pe fața pământului care se pot bucura de un astfel de dar dumnezeiesc!

Din Mila Preabunului Dumnezeu, anul 2017 este o mare bucurie pentru Biserica Ortodoxă Română și mai ales pentru Arhiepiscopia Argeșului și Muscelului.

Se împlinesc 500 de ani de la zidirea Potirului de Aur al credinței, arhitecturii și evlaviei ortodoxe românești, Catedrala Arhiepiscopală din Curtea de Argeș, ridicată de către Sfântul Neagoe Vodă Basarab între anii de domnie 1512 – 1521, și târnosită la 15 august 1517, cu mare, mare bucurie duhovnicească și cu participarea înalțelor fețe bisericești, arhieriei, egumeni ai unor mănăstiri, cler și mireni din țară și de peste hotarele Răsăritului Ortodox al lumii.

În luna septembrie a anului 2009, cu ajutorul lui Dumnezeu, purtarea de grijă a Părintelui Patriarh Daniel și aprobarea Sfântului Sinod, s-au împlinit acte de mare semnificație istorică și spirituală: proclamarea locală a

canonizării Sfântului Ierarh Iachint, Mitropolitul Țării Românești, a Cuviosul Ioanichie cel Nou de la Muscel și a Sfântului Neagoe Vodă Basarab domnitorul Țării Românești, precum și ridicarea Eparhiei Argeșului și Muscelului la demnitatea ecleziastică de Arhiepiscopie iar a Ierarhului Calinic Argeșeanul, la aceea de Arhiepiscop, spre bucuria argeșenilor și muscelenilor.

Cuprins de bucurie sfântă pentru darurile făcute nouă de Sfânta Treime, ne-am gândit să tipărim această carte, în anul Domnului 2017, de mare bucurie istorică și duhovnicească, pentru a fi un prilej bun, celor care doresc să-și îmbogățească viața cu credință, cultură și evlavie.

Cuvine-se cu adevărat, să-I mulțumim din tot sufletul Sfintei Treimi, pentru purtarea Sa de grijă, binecuvântându-ne și ajutându-ne la tot pasul!

Dorim ca această carte, alături de Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie, actuală în veacul veacurilor, să fie bucuria inimii noastre, lăudând pe Dumnezeu, care pe toate le plinește, și cinstind pe Sfântul Neagoe Vodă Basarab, prin care a lucrat Duhul Sfânt, cu atâta dărnicie!

De când a început „a fi” Neagoe Basarab

Când Ștefan cel Mare și Sfânt era în puterea vârstei, la 49 de ani, adică în anul 1482, se naștea Neagoe, viitorul domn al Țării Românești; iar când Ștefan al Moldovei, pleca în Țara de peste veac, în 1504, Neagoe, fecior mare acum, de 22 de ani, se însura cu Milița, nepoata Mitropolitului Maxim Brancovici, fost despot al Serbiei, fratele lui Iovan Brancovici despotul, tatăl Miliței.

Mergând pe firul istoriei românilor, citim că în anul 1481, iulie 8, Ștefan cel Mare a biruit la Râmnic pe Basarab cel Tânăr, numit Țepeluș, domnul Țării Românești, „pedepsindu-l” pentru faptul că nu se ținea „tare” în lupta antiotomană, prinzându-l într-o hicleană trădare.

Înfrânt de Ștefan cel Mare „fugise în Oltenia pentru a obține ajutorul boierilor din familia influentă și puternică a Craioveștilor: Barbu, Pârvul, Danciu și Radu, fiii bătrânului Neagoe, de la Craiova, mare ban, dregătorie în care va rămâne, cu scurte intervale de timp, până la începutul domniei lui Vlad Călugărul.

Sfântul Neogoe Vodă Basarab (1481 –1521)
Domnitor al Țării Românești(1512-1521)

Cei patru fii din influenta familie a Craioveștilor, ajung în mari dregătorii: *Barbu*, mare Ban, dregătorie ținută până la călugărirea sa din 1520, sub numele de Pahomie; *Pârșul*, mare vornic până în pragul anului 1512, când apare într-un document din Cancelaria lui Neagoe Vodă Basarab ca „fost vornic”; *Danciu*, comis pe timpul domniei lui Vlad Călugărul și Radu cel Mare, spătar, în anul 1505, mare armaș în 1508 și mare vornic doi ani mai târziu. *Radu*, cel mai mic dintre frați, a fost postelnic până în 1507, când „a pierit la Tinoasa în oastea lui Radu Vodă cel Bun”¹.

Panaghia aurită daruit de boierii cariovești Mănăstirii Bistrița

1 I.C. FILITȚI, „Banatul Olteniei și Craioveștii”, în *Arhivele Olteniei*, XI, 1932, pp. 23-45.

Acești patru frați, boieri cu putere multă în Bănia Craiovei, au ascultat rugarea și dorința lui Basarab cel Tânăr, zis Țepeluș, spre sfârșitul lunii iulie, anul 1481, de a fi ajutat să-l biruie pe Vlad Călugărul, pus pe scaunul domnesc al Țării Românești de Ștefan cel Mare al Moldovei.

*Mitropolitul Maxim Brancovici urmașul
Patriarhului Ecumenic, în Tronul de Mitropolit
al Țării Românești, începând cu anul 1505*

Este probabil ca în vremea aceasta, cât a fost găzduit în familia boierilor Craiovești, lui Basarab cel Tânăr, pri-virea și inima să-i fi căzut asupra Neagăi, o fică de boier din Hotăranii Romanaților, necăsătorită.

Cu o oarecare naivitate și decență morală, unii istorici consideră că ar fi exclusă o asemenea aventură, mai ales că Basarab cel Tânăr venise să primească sprijin: „Or, în asemenea împrejurări, în care domnul solicita sprijinul Craioveștilor, este greu de crezut că și-a îngăduit o aventură sentimentală cu una dintre soțiile celor patru frați”².

Într-adevăr, istoricul Manole Neagoe, are mare dreptate când susține că nu a avut loc niciun amestec erotic în familia boierilor Craiovești.

Cu toate acestea, Basarab cel Tânăr (Țepeluș), găzduind în familia boierilor din Hotăranii Romanaților, a avut legătură cu o tânără boieroaică, pe nume Neaga, probabil în perioada de după 8 iulie 1481, când domnul fugărit de Ștefan cel Mare se afla la Bănia Craiovei pentru a cere ajutor armat, în vederea reluării domniei.

După afirmațiile academicianului Gheorghe Mihăilă, care s-a ocupat de viața și activitatea celebrului domn Neagoe Vodă Basarab și a publicat în anii 1970-1971 studii pertinente, se dovedește că Țepeluș Vodă a dat „carte de despărțire” soției sale care era ostatică în Transilvania. Spre susținerea acestei ipoteze, amintim o scrisoare a lui Basarab cel Tânăr către soția sa, unde-i dă dezlegare să-și rostuiască viața în Transilvania, spunându-i printre altele: „te iert și tu să mă ierți”.

2 Manole NEAGOE, *Neagoe Basarab*, Editura Științifică, București, 1971, p. 17.

Așa stând lucrurile, Basarab cel Tânăr-Țepeluș era dezlegat în fața conștiinței sale și poate în fața lui Dumnezeu, de căsătoria avută, așa încât, întâlnirea cu Neaga în 1481, avea să producă în anul 1482, nașterea pruncului Neagoe.

În cursul anului 1482, domnitorul Basarab cel Tânăr-Țepeluș va fi asasinat. Astfel n-a mai putut să ducă la bun sfârșit căsătoria cu viitoarea soție, Neaga.

Între timp, Pârvul Craiovescu se căsătorește cu Neaga. Pruncul avea să se nască în 1482, în marea familie a Craioveștilor și avea să primească numele bunicului după tată, Neagoe, marele Ban al Craiovei.

Poate că ei s-au bucurat de această naștere a pruncului Neagoe, din os domnesc, mai ales că Pârvul Craiovescu, tatăl adoptiv, a dorit cu tot dinadinsul să poarte numele tatălui său. Or, numele acesta, prin tradiție, nu se dădea decât dacă, cel născut era demn să facă parte din familia lor.

Pruncuțul Neagoe, din păcate, nu avea să-și cunoască niciodată tatăl, pe domnitorul Basarab cel Tânăr, care își terminase de timpuriu călătoria pe acest pământ.

Înainte de a fi asasinat, Basarab cel Tânăr numit și Țepeluș, revenind în scaunul domnesc, boierii Craiovești vor avea o ascensiune spectaculoasă: „Din moment ce însuși Neagoe Basarab, ca domn, a menționat în toate documentele scrise în timpul domniei sale, că este fiul

Basarab cel Tânăr-Țepeluș, însemna o recunoaștere clară a legăturilor pe care le avusese cu mama sa Neaga, înainte de a se căsători cu Pârvul Craiovescu.

Așa se explică de ce Țepeluș Vodă, îl ridică pe Neagoe, socrul Neagăi, la rangul de Ban. Păcatul era ispășit, deci prin dărnicia excesivă a lui Țepeluș față de Craiovești, dărnicie materializată prin privilegii și întărit prin ridicarea acestora pe treptele cele mai înalte ale ierarhiei feudale din Țara Românească”³.

*Portretul lui Barbu Craiovescu și al soției sale, Neagoslava,
de pe epitrahil din 1521 Mănăstirea Bistrița*

3 *Ibidem*, p. 16.

Pruncul Neagoe, va crește lipsit de griji și în iubirea cea mare a mamei sale Neaga. În familia ambițioasă a Craioveștilor, va învăța carte înaltă, limbi străine și arta militară, după rânduiala familiilor însemnate din Evul Mediu.

*Sfântul Grigorie Decapolitul
(790-842)*

În primăvara vieții, când nu avea mai mult de 6 ani, în 1488, Banul Barbu Craiovescu, zidind ctitorie slăvită la Bistrița Vâlcii, tânărul fiu de domn își va petrece aici timpul cu folos, pentru o bună parte din anii cei frumoși ai tinereții sale.

Cât de mult avea să-l impresioneze alaiul de pele-
rini care însoțeau racla cu moaștele Sfântului Grigore
Decapolitul, aduse de ctitorul Barbu Craiovescu și de
soția sa de neam sârbesc, Neagoslava?

*Sfântul Neagoe Basarab
(790-842)*

Dar privegherile de noapte, pline de evlavie și bucurie
duhovnicească, stări care-l vor marca pentru întreaga viață?

Mama lui Neagoe, Neaga, va arăta o dragoste deosebită
feciorului de domn, fiind mai tot timpul alături de el, chiar
dacă mai avea încă trei prunci: Preda, Vlădaia și Marga.

E de la sine înțeles că Neaga își petrecea adesea timpul în ctitoria craiovească a Bistriței și participa la slujbele de zi și de noapte.

Mulțumea lui Dumnezeu!

Își aducea aminte în rugăciune adâncă de Țepeluș Vodă, tatăl lui Neagoe și cerea ajutorul pentru iertarea păcatelor omenești, de care nu scapă niciunul dintre noi!

Dacă Ștefan cel Mare n-ar fi venit să schimbe din domnie pe Basarab cel Tânăr (Țepeluș), nu ar fi ajuns nici acesta să ceară ajutorul puternicei Familii a Craioveștilor și nici nu s-ar fi născut feciorul de domn, care mai târziu s-a numit Neagoe Vodă Basarab.

Să credem că Ștefan cel Mare poate fi un „părinte în duh” al celebrului Domn Neagoe Vodă Basarab, acum amândoi cinstiți ca sfinți?

Ștefan cel Mare „pedepsește” pe Basarab cel Tânăr – Țepeluș

Este cunoscută bine istoria românilor din toate timpurile. Deseori ne amintim de Ștefan Vodă al Moldovei, care în timpul domniei sale a avut câteva conflicte, mai ales cu domnitorii din Țara Românească.

Laiotă Basarab (1473–1474)

Portret târziu din Mănăstirea Hurezi

Cine nu știe, oare, că Radu cel Frumos a primit o bună lecție de comportament diplomatic? Dar politic?

Nu l-a cruțat nici pe Laiotă Basarab, dar nici pe Basarab cel Tânăr-Țepeluș, în anul 1481 bătându-l la 8 iulie în R. Sărat și alungându-l din scaunul de domnie al Țării Românești, după cum se știe prea bine.

Întrebarea pe care și-au pus-o mulți este: De ce se comporta astfel, Ștefan al Moldovei? Era el dornic de războaie, așa, doar de dragul luptelor?! sau era un aventurier militar medieval, în sângele căruia se încrușișau săbiile?

Trebuie să dăm o lămurire pentru definirea atitudinii de politică externă a lui Țepeluș Vodă, cel „pedepsit” de Ștefan cel Mare. Aparent, am înțelege că domnitorul muntean ar fi fost împotriva lui Ștefan cel Mare și în tabăra vrăjmașă a agarenilor. Deci, s-ar crede, că ar fi fost împotriva unui domnitor român de neam și împotriva creștinătății, dacă se are în vedere situația de atunci, când Semiluna își arăta conul de umbră asupra Europei.

În luna martie 1481, Basarab cel Tânăr-Țepeluș trimite o scrisoare sibienilor din care luăm cunoștință despre ceea ce gândea el: „că noi am fi pentru binele creștinătății și acum suntem bucuroși și ne vom trudi întrucât ne va fi cu putință. *Dar dintr’asta vine răul, căci nu ne părăsesc obiceiurile noastre rele, deoarece ne mâncăm creștinii între noi*”⁴.

4 *Ibidem*, p. 36.

Se vede limpede că este o aluzie indirectă la Ștefan, dar, mai ales la creștinii din lume, precum și o ușoară justificare a neputinței sale în domeniul diplomației. Întocmai, acuzau aceeași neputință și Vlad Călugărul, Radu cel Mare și toți urmașii săi. Excepție face Vlad Țepeș, care, după cum știm, asemenea vărului său, Ștefan al Moldovei, au negociat în timpul domniei lor, pacea cu puternicul vrăjmaș, care a fost învins totdeauna cu ajutorul lui Dumnezeu și viteaza oaste românească.

Din cele de mai sus, înțelegem că domnii Țării Românești, *gândesc politic* la fel. Dar putem admite, independent de voința noastră, că domnitorii au dus și o *politică oportunistă* între forțele care se întâlneau și amenințau hotarul țărilor noastre.

Țările Române în prima jumătate a sec. al XV-lea

Țepeluș Vodă, după cum putem conchide, judeca, fără doar și poate, cu toată responsabilitatea și cu luciditate împrejurările politice din vremea domniei sale. La aceasta se mai adăuga, desigur, experiența Țării Românești care atârna greu în desfășurarea evenimentelor. Cine nu-și amintește de Mircea cel Bătrân, Dan al II-lea, Vlad Țepeș, care s-au opus turcilor, înfruntând cu succes cea mai mare forță militară a Europei? Cum să comparăm noi bătăliile slăbănoage, din lumea feudală occidentală, cu marile războaie, care au asigurat autonomia Țării și independența spirituală, mai ales?

Mircea cel Bătrân
(1386-1394 și 1397-1418)

Maturitatea gândirii politice se arăta și prin aceea că nu se putea lupta la infinit, epuizând starea fizică și materială a țării. Aceasta o va înțelege și Ștefan cel Mare din greutățile întâmpinate în timpul domniei sale.

Experiența acumulată în sute de ani, demonstra și faptul că, fără sprijinul Transilvaniei, românii nu puteau birui definitiv pe agarenii dornici mereu de expansiune.

Dunărea oferea înlesniri ca turcii să facă razii fulgerătoare, cu dorința de a detrona pe unii domni ai Țării Românești, înainte ca aceștia să prindă de veste pentru a se pregăti de înfruntare.

Așadar, Ștefan cel Mare, supărat pe unii domni din Țara Românească, ar fi trebuit să stea de veghe cu toată oastea moldovenească pentru a așeza un domn credincios în scaunul de la Târgoviște.

Practic și strategic nu se putea. Domnitorii din Țara Românească și-au dat seama că nu pot să domnească fără asentimentul Înaltei Porți. De aceea, domnitorii Țării Românești, din timpul domniei lui Ștefan cel Mare, l-au „trădat” pentru a-și asigura atât domnia lor cât și mult dorita liniște a Țării.

Se înțelege fenomenul istoric, analizându-l cu grijă și cu puțină pricepere. Așa, credem, desigur, că l-a înțeles, chiar mai bine decât noi, Ștefan cel Mare, după ani de dramatică încleștare, cum n-a mai fost alta în istoria lumii.

Se impunea o *politică prudentă*. Recunoașterea teoretică a suzeranității sultanului, plata haraciului anual care se tot ridica mereu la sume fabuloase, având semnificația răscumpărării păcii, pentru a nu se amesteca agarenii în treburile interne ale țării. Această independență, la nevoie, trebuia apărată cu forța, după cum s-a și întâmplat.

Ca întotdeauna, creștinii ortodocși români au înțeles, de fapt, *realitatea politică* a timpului și s-au mulțumit să nu mai pretindă domnitorilor să biruie, cerându-le mai mult decât aceștia puteau.

14 iulie 1499 *Tratatul de pace dintre Moldova și Polonia*

În acest sens, Ștefan cel Mare, în anul 1499, încheia *tratatul de pace* cu regele Poloniei, acest tratat fiind garantat de regele Ungariei! Așa a înțeles să se lucreze cu *prudență* în politica externă.

De asemenea, mai târziu, în 1517, după 16 ani, Neagoe Vodă Basarab, în aceleași condiții, încheia tratatul cu regele Ludovic al Ungariei.

Iată o *politică de prudență* față de Imperiul Otoman, care viza direct interesele Țării Românești. La aceasta se vor adăuga și legăturile de familie cu lumea sârbească, orientare politică și spirituală, care va permite Țării Românești să joace, în lumea sud-dunăreană, un rol de frunte în Orientul ortodox.

În acest context de *diplomație europeană* și-a desfășurat domnia Sfântul Neagoe Vodă Basarab timp de 8 ani, 8 luni și 24 de zile, după cum spun istoricii.

De neam domnesc

În mai toate hrisoavele și documentele emise din Cancelaria Voievodului Neagoe – în cei 8 ani, 8 luni și 24 de zile de domnie – însuși domnitorul, menționează că este fiul lui Basarab cel Tânăr (Țepeluș).

Când rostim cuvântul *Basarab* sau *basarabă*, facem o legătură cu numele pe care și-l luaau Craioveștii, după susținerea unor istorici și tradiția istorică românească, după stufosul studiu⁵ al celebrului lingvist și istoric Bogdan Petriceicu Hașdeu. În paginile *Letopiseșului cantacuzinesc*, găsim, pentru începuturile noastre feudale, relatarea: „Atunci s-au ales dintr-înșii boiarii care au fost de neam mare. Și puseră *banoreți* un neam care li se zicea *Basarabi*, să le fie lor cap (adică mari bani) și-i așezară întâi să le fie scaunul la Turnul Severinului; al doilea scaun s-au pogorât la Strehaia, al treilea scaun s-au pogorât la Craiova. Și așa fiind, multă vreme au trecut tot ei oblăduind acea parte de loc” (*Letopiseșul cantacuzinesc*).

5 B. PETRICEICU HAȘDEU, *Basarabii: Cine? – De unde? – De când?*, București, 1894.

În Letopisețul cantacuzinesc, în Istoria Țării Românești, scrisă de Radu Popescu, în Genealogia Cantacuzinilor, precum și în prefața mineiului pe luna noiembrie, scrisă de episcopul Râmnicului Chesarie Halepliu, ni se arată, că după venirea lui Negru Vodă și întemeierea Țării Românești „atunci și Băsărăbeștii, cu toată boierimea ce era mai înainte peste Olt s-au sculat cu toți de au venit la Radul Vodă, închinându-se să fie supt poruncă lui și numai el să fie peste toți...”⁶

*Nicolae Alexandru, Domnitor al Țării Românești
(1352-1364)*

6 Manole NEAGOE, *Neagoe...*, passim.

Disputa istoricilor I.C. Filitti și D. Onciu, pe baza documentelor cronicărești, că n-ar fi existat un Negru Vodă, ne duc, totuși, la ideea că, în urma studierii documentelor, cu mai multă atenție, s-a ajuns la concluzia că deseori se face confuzia între Negru Vodă și Radu Vodă, numiți Basarabi.

*Radu I – Domnitor al Țării Românești
(1377-1385)*

Din anul 1576, înainte de Matei Basarab, există un document de la Alexandru al II-lea în care este amintit Negru Vodă, care nu poate fi altul decât cunoscutul Radu I, aşadar, asimilarea lui Negru Vodă cu Radu I datează din secolul al XVI-lea.

*Matei Basarab – Domnul Țării Românești
(1632-1654)*

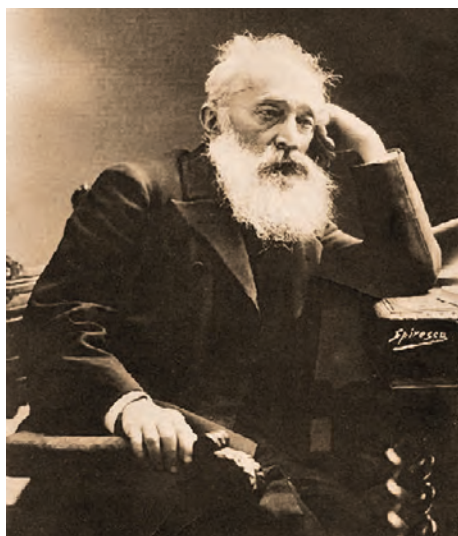
Putem spune, așa cum au stabilit specialiștii, că Radu I (1377-1385) este fiul lui Nicolae Alexandru și tatăl lui Mircea cel Bătrân, nume care adesea se confundă și azi cu Negru Vodă. Istoricii afirmă că în jurul anului 1290, când Negru Vodă a trecut Munții Carpați, spre sud „datorită unei ofensive a regalității maghiare și a catolicismului *îndreptate împotriva* elementului românesc ortodox din Transilvania cu tendințe centrifuge față de coroana maghiară, a avut loc retragerea unui voievod sau a unor conducători locali din Țara Făgărașului în Muntenia”⁷.

Este evident că unii istorici au combătut existența primului voievod al Țării Românești, arătând că aparține unei tradiții cărturărești din vremea lui Matei Basarab.

Subliniem că oricâtă confuzie ar fi făcut autorii cronicilor între Negru Vodă și Radul Negru, rămâne statornică tradiția – transmisă, deci și prin viu grai – că Negru Vodă alias Tihomir sau Thocomerius și-a început domnia în 1290. Așa înțelegem mai bine apropierea dintre Basarabi și Craiovești, făcută pentru prima oară de către Gavriil Protul în *Viața Sfântului Nifon*. Basarabeștii, fiind o castă și nu doar o familie, aveau să se închine lui Negru Vodă de bună voie, iar domnitorul Țării Românești este recunoscut de cnejii și voievozii dintre Carpați și Dunăre. Așadar, tradiția lăsată de cronicari nu este departe de adevărul că Basarabeștii de

7 Șt. METEȘ, „Din istoria dreptului românesc din Transilvania”, în *Anuarul Academiei Române*, seria III, 1935 – 1936, p. 92.

peste Olt au venit să se închine stăpânului absolut al Țării Românești, având drept scaun de domnie Curtea de Argeș, apoi *Câmpulungul* și iarăși Curtea de Argeș. Nu trebuie să uităm că cercetările onomastice au dus la rezultate interesante în ce privește originea numelui *Basarabă*. Specialistul I. Cornea⁸ a demonstrat că formarea acestui nume ar avea începuturile *în ținutul Hațegului*, în Hunedoara și de aici s-r fi *răspândit în Banat și în Oltenia*, după cum tâlcuiește cu totul științific, Bogdan Petriceicu Hașdeu.

Bogdan Petriceicu Hașdeu

8 I. CORNEA, *Basarabii din Argeș, Despre originea lor teritorială și etnică*, București, 1935 și Șt. Metesh, *op. cit.*, p. 80; N. Drăganu, *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și a onomasticeii*, București, 1922.

Istoriografia noastră, în decursul timpului, au avut păreri împărțite în legătură cu neamul din care provine domnitorul, așa cum, deseori, s-a întâmplat atunci când sursele documentare erau incomplete sau lipseau cu desăvârșire. O parte dintre istorici au scris că Neagoe Basarab ar fi doar un *fecior de boier*, din marea și influenta familie a Craioveștilor, care a avut un rol predominant în politica Țării Românești. La un moment dat, această familie de boieri învățați și cu influență puternică, a ajuns să ridice sau să coboare din domnie pe anumiți voievozi care nu rămâneau în limita politică stabilită de mai înainte. Ei îl vor sprijini și susține pe fericitul domn Neagoe Basarab.

Unii istorici, aceia care au cercetat documentele vremii, cum a fost și N. Iorga, îl consideră pe învățatul Neagoe Vodă *fecior de domn*, ghidându-se după *titlul domnului*, așa cum apare el în documente, unde citim formula „fiul preabunului și prea marelui Basarab Voievod”⁹. Mai mult, în inscripția de pe o tavă de argint, dăruită de Neagoe Mănăstirii Tismana „se află precizarea că este fiul lui Basarab cel Tânăr, adică al lui Țepeluș”¹⁰.

Filiația domnească a marelui Voievod Neagoe este limpede, dacă avem în vedere și „inscripția pe care frații

9 N. IORGA, „Pretendenți domnești în sec. XVI”, în *Anuarul Academiei Române*, seria II, vol. XIX, pp. 35-36.

10 Gr. TOCILESCU, *Raporturi asupra câtorva mănăstiri, schituri și biserici de țară*, București, 1887, p. 220.

Craiovești o pun pe mormântul lui Vladislav al II-lea, apărând numele lui Neagoe; la fel în Învățăături... el își spune „Io Neagoe”. Pe chivotul cu moaștele lui Nifon, în inscripțiile (pisaniile) de la Curtea de Argeș, în Tetraevangheliarul de la Sucevița și pe Evangheliarul lui Marcu, întâlnim numele de Neagoe. Odată, într-un document din 1519, chiar el își zice „Io Neagoe, cel numit Basarab”¹¹.

Demn de menționat este și faptul că domnii Țării Românești, care au venit după Neagoe, i-au spus, neîndoielnic, *Basarab Voievod*, iar în absolut toate documentele ce aparțin secolului al XVI-lea, *când se amintește de Neagoe*, i se spune Basarab, așa cum el însuși, totdeauna se intitula.

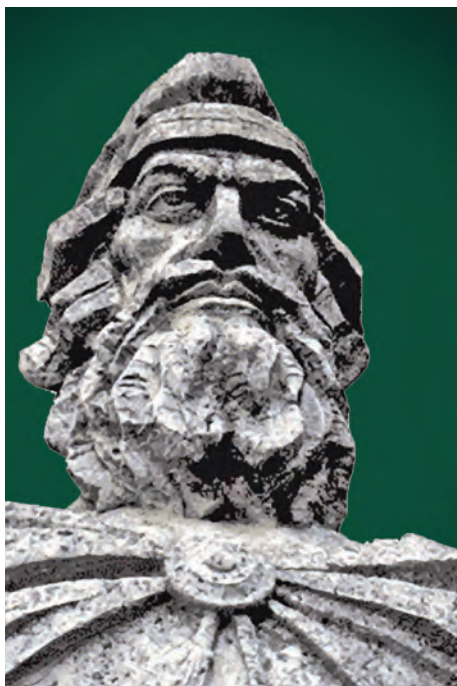
Semnul demonstrativ este, fără doar și poate, că nici măcar dușmanii domnitorului Neagoe și ai familiei sale, nu i-au contestat numele de *domn Basarab*.

Așadar, Neagoe a fost os domnesc și de neam domnesc!

11 Neagoe MANOLE, *Neagoe...*, p. 28.

Neagoe Basarab, domn făcător de pace

Citind despre *Istoria Românilor* în opera lui Bălcescu, Iorga, Giurescu, Xenopol, Gh. Brătianu, am ajuns la anumite concluzii.

Burebista (82-44 î.Hr.)

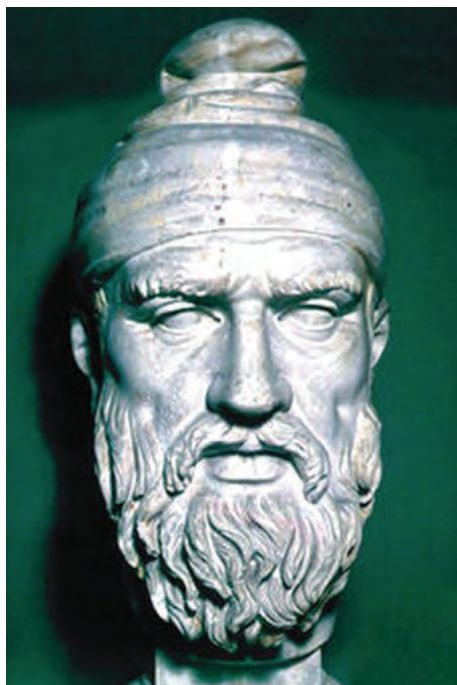
M-au fascinat domnitorii și regii României, nu doar de când am început să pricep oarecum lucrurile, adică de mic școlar, sau când ascultam lecțiile profesorilor, dar și mai târziu, când auzeam prelegerile înflăcărâte ale universitarilor.

Burebista era mereu pomenit!

Asemenea și Decebal!

Pentru noi rămân pururea personaje de legendă!

Mai târziu, despre Mircea cel Bătrân, aflu mai întâi de la Eminescu din *Scrisoarea* lui celebră.

Decebal – Regele Daciei (85-106)

Domnitorul Țării Moldovei, Alexandru cel Bun împărțea bunătățile inimii moldovenilor care au devenit și au rămas buni ca și el. Vlad Țepeș era, pentru mine, domnitorul cel mai crud dar și cel mai drept. Ștefan cel Mare al Moldovei ne privea din frescele bisericilor, ctitorind ca nimeni altul, intrând definitiv în legendă. Mihai Viteazul, cu privirea și cușma lui uriașă, ne impresiona și nu-l mai puteam uita. Matei Basarab, domnul dârș și evlavios, era întâlnit în Țara Românească la tot pasul.

Constantin din Brâncoveni umplea lumea de jertfa sa, mărturisindu-L pe Hristos.

Radu de la Afumați

*Domnie: dec. 1522 – apr. 1523; ian. – iun. 1524
sep. 1524 – apr. 1525; aug. 1525 – 2 ian. 1529*

Regii Carol și Ferdinand erau suveranii ctitori ai României moderne, pe care i-am studiat mai târziu și care au făcut epocă. Dar cele mai multe războaie (20 de bătălii), într-o vreme de domnie, de aproape 2 ani (23 de luni), le-a purtat Radu de la Afumați și va rămâne, drept cel dintâi bătăios, pentru suveranitatea Țării Românești, unic în istoria lumii, după cum citim pe piatra mormântului, aflată în Catedrala Arhiepiscopală de la Curtea de Argeș.

*Piatra Unică în lume de mormântul lui Radu de la Afumați,
pe care sunt trecute toate cele 20 de bătălii pe care le-a purtat
în timpul domniei sale scurte*

La pol opus, în duh de pace, răsare, din familia Craioveștilor, crinul radios în lumea florilor istorice, Neagoe cel făcător de pace și belșug îndestulat, care a uimit prin bunătatea daniilor, ctitoriile strălucite și iscusința condeiului. El va lăsa urmașilor săi din păstorirea domnească două capodopere, care ne stau drept hotar în cultură și istorie: *Învățăturile către fiul său Teodosie* și *Catedrala* inimii sale, din dumbrăvile mângâiate de lumina soarelui din chindiile Argeșului.

Mănăstirea Argeșului
Ctitoria inimii Sfântului Neagoe Vodă

Firul de borangic al istoriei s-a depănat în cinci secole de existență foarte tulburătoare. Capodoperele *neagoene* au rămas, mărturisindu-ne despre timpurile de pace și de aur ale istoriei românilor. Cei aproape nouă ani

de domnie, la începutul veacului al șaisprezecelea, pace plătită din belșug către Înalta Poartă, pentru a nu mai cotropi țara, i-a dat evlaviosului domnitor vreme bună și tihnită pentru lucrările care vor uimi lumea.

Alexandru D. Xenopol (1847-1920)

A. D. Xenopol, cu fireasca-i răceală, avea totuși să ne lase chipul zugrăvit în cuvinte al domnitorului, pe cât l-a ținut puterea lui înțeleghătoare: „Neagoe Basarab, după firea lui evlavioasă și plecată spre sărbătorirea clerului și înfrumusețarea bisericilor, nu prea avea răgazul trebuitor pentru a se mai îndeletnici cu alte afaceri.”¹²

12 A.D. XENOPOL, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, ed. a III-a, vol. IV, București, p. 178.

A. D. Xenopol a înțeles lucrurile parțial, deoarece nu a trăit în acele vremuri și nu avea de unde să știe cele întâmplate, dar nescrise despre Sfântul Neagoe Vodă Basarab!

Nicolae Iorga (1871-1940)

Grija cea mai mare a domnitorului Neagoe a fost aceea de a păstra pacea atât de mult trebuitoare vieții pământești. În anul 1924, Ștefan Nicolaescu, urmându-l pe Xenopol, va spune că Neagoe Basarab a fost „un domn ales, învățat, blând, bun, temător de Dumnezeu și iubitor de pace.”¹³ Istoricul N. Iorga avea să consacre,

13 Stoica NICOLAESCU, *Domnia lui Neagoe Basarab*, 1512-1521, București, 1924.

pentru posteritate, că Neagoe a reușit prin înțelepciune să statornicească pacea „și în lăuntru și în afară”, fiind cea dintâi grijă a lucrării sale domnești.

Pentru a putea izbândi asupra intrigilor și a primejdiilor de tot felul, care pândeau tronul domniei și bogățiile țării, Neagoe Vodă Basarab a avut, credem, cea mai mare și iscusită *abilitate politică*. Așa citim în *Învățăturile* sale, când abordăm activitatea diplomatică și când cărturarii noștri au denumit codul de iscusință întru neștiuttele curse: „primul monument al experienței diplomatice românești medievale.”¹⁴

Ne-au rămas mărturiile consemnate de Manuil din Corint, marele retor al Patriarhiei din Constantinopol, care i se adresează lui Neagoe Vodă Basarab: „Preaînălțatului și preastrălucitului și preaslăvitului domn Ioan Neagoe, mare voievod și autocrat a toată Ungro-Vlahia!”. Doar atunci când era vorba despre un mare înțelept și domn de ispravă se putea scrie așa!

Credem că nimeni n-a intuit atunci că Neagoe Vodă, după cinci sute de ani, va *intra în rândul sfinților*! Deși era, ca și Ștefan cel Mare și Sfânt, în memoria sacră și istorică a românilor!

Vox Dei, vox populi!

14 Virgil CÂNDEA, Dinu C. Giurescu, Mircea Malița, *Pagini din trecutul diplomației românești*, București, 1966, pp. 100-112.

Neagoe Basarab „Părinte adevărat”

În cursul anului 2004, când se împlineau cinci sute de ani, de când Ștefan cel Mare a pășit în țara de peste veac și se făceau pregătirile pentru canonizarea sa, ca sfânt, de către Sinodul Bisericii Ortodoxe Române, am scris și publicat cartea: *Sfântul Voievod Ștefan cel Mare-între cer și genune.*

Trebuie să mărturisesc că am avut o îndemnare a inimii și m-am bucurat să fiu cu gândul și sufletul alături de domnia lui biruitoare.

N-am crezut, că peste numai patru ani, în 2008, cel care era urmaș în Țara Românească, al gândului ștefanian, tânărul domn, Neagoe Vodă Basarab, avea să fie cinstit în calendarul creștin ortodox, alături de gloriosul Ștefan. Același Sinod românesc, binecuvântat de Dumnezeu, împodobește calendarul cinstirii de sfinți, cu un nou nume, la aproape o jumătate de mileniu, în persoana evlaviosului *principe isihast* și *domn al păcii*, Ioan Neagoe Vodă Basarab!

Istoricul Manole Neagoe, - ce alcătuire de nume!, - avea să scrie prin 1965, că în afară de două articole semnate de Toma Gh. Bulat și Al. Nemțiu „n-ar exista în istoriografia noastră, oricât de paradoxal ar părea, nicio altă lucrare care să ocupe în mod special de aspectele „laice” ale personalității lui Neagoe și ale activității sale atât de frumos caracterizate de Hașdeu”¹⁵.

Izvoarele contemporane domnitorului român, ne arată că există suficiente temeiuri spre a vorbi de o politică externă activă, clarvăzătoare și plină de

15 Manole NEAGOE, „Despre politica externă a lui Neagoe Basarab”, comunicare prezentată la Asociația Slaviștilor din România la 25.01.1965 și tipărită în revista *Studii*, tom. 19, 1966, p. 745-764.

înțelepciune a tânărului domnitor, care pășea în secolul al XVI-lea cu atâta strălucire.

Manole Neagoe, spre deosebire de A. D. Xenopol, spunea că Voievodul Neagoe Basarab era „departe de a contempla cerul cu sfinții săi” și că în lumina documentelor era „un atent observator al raportului de forțe pe plan internațional”.

Cum poți fi atent pe unde trăiești și în ce ipostaze, până nu „contempli cerul cu sfinții săi” pentru a fi în șirul gândirii istoricului amintit? Personalitatea istorică a marelui Neagoe Basarab, s-a impus contemporanilor săi și nouă, până astăzi, tocmai prin faptul că era cu gândul și inima în cer, cu sfinții săi, dar tot atât de bine călcând înțelepțește cu picioarele pe pământ.

Sfântul Neagoe Vodă Basarab, făcea legătură duhovnicească și politicească, în chip desăvârșit, între sacru și profan!

Aplecându-ne, cu răbdare și dragoste, asupra documentelor și analizând situația internațională a începutului de secol XVI, se înțelege mai bine de ce domnia ilustrului voievod Neagoe Basarab a fost „o epocă excepțională de *pace* și de *cultură* în mijlocul unei întunecoase furtune de mai mulți secol”.

Luminatul domn al Țării Românești, Neagoe, cu remarcabila-i *înțelepciune politică și religioasă*, a știut să discearnă drumul cel mai sigur pentru a salva poporul

român și țara sa de la catastrofele în care se adânciseră toate popoarele din Peninsula Balcanică. Ceva mai târziu, a căzut chiar și regatul maghiar după lupta de la Mohaci (1526).

Așa va ajunge istoricul amintit la concluzia potrivită: „Secretul faptului că, dintre toate țările cu care se învecina în momentul acela teritoriul patriei noastre, numai Țările Române au reușit să-și păstreze, neîntrerupt, existența de stat și dezvoltarea culturală de la întemeiere și până în zilele noastre, trebuie căutat și în această înțelepciune politică a poporului nostru, al cărei reprezentant și prim teoretician a fost Neagoe Basarab”¹⁶.

Paralel cu grija de fiecare zi a unei gospodăriri înțelepte a Țării, Neagoe Vodă, cu toată râvna se îngrijea și de mântuirea sufletului său „și au chemat patriarhii și vlădicii și episcopii și egumenii, preoți, călugări și diaconi și s-au strâns toți în scaunul Târgoviștei și au făcut *mir sfânt* în sfânta mitropolie. Deci au făcut Băsărab Vodă *multe biserici și mănăstiri* în Țara Românească și printre alte țări și *multă milostenie* la mulți oameni. Și mai apoi de toate, această sfântă și luminată și înfrumusețată mănăstire ce se cheamă Argeșul”¹⁷.

16 *Ibidem*.

17 *Letopisețul Țării Românești*, manuscrisul de la Mănăstirea Neamțu, asemănător cu versiunea arabă din 1660, a lui Macarie Zaim.

Dionisie Fotino, autorul *Istoriei vechii Dacii*, descrie pe domnitorul Neagoe Vodă, făcându-i un portret viu: „Acest domn a fost din natura sa generos, filantrop și mizericordios (milostiv). În zilele lui au *lipsit din țară războaiele și intrigile boierilor...* Acest domn *judeca drept* și după legi cârmuia țara ca *părinte adevărat*.”¹⁸

Ce poate fi mai mângâietor?

Stare care-ți aduce aminte de Dumnezeu, Părintele milostivirilor!

18 Dionisie FOTINO, *Istoria vechii Dacii*, Viena, 1818, versiune românească de G. Sion, București, 1859, p. 120.

„Artist, scriitor și filosof”

Bucuria noastră românească este, fără doar și poate, deplin justificată când ne gândim și trecem în revistă șirul domnitorilor din întreg spațiul Carpatic. Doar cu câteva excepții, domnitorii români au fost oameni de mare vitejie, ctitori fără precedent și prinți ai credinței strămoșești și a jertfei supreme, pentru Țară și poporul milostiv.

Pentru frumusețea și parfumul slovei, vom reda mai jos din gândirea lui Ion D. Sandu¹⁹: „Neagoe Basarab a fost un *artist* dublat de un *filosof*, *filosof creștin* în adevăratul înțeles al cuvântului. Acest *Marc Aureliu al Țării Românești*, cum îl numește învățatul Hașdeu, a scris după modelul învățaților bizantini *Învățăturile* sale către fiul său Teodosie. Acest nume nu se întâlnește la niciun domnitor român, este luat după moda bizantină, el amintind numele lui Theodosie cel Mare, împăratul Bizanțului, pe care și l-a ales de model. *Învățăturile lui Neagoe* este cea mai strălucită operă literară din întreg secolul al XVI-lea”.

19 Ion D. SANDU, *Neagoe Basarab apărător și sprijinitor al ortodoxiei*, Sibiu, 1938.

Este de-a dreptul uimitor ce viziune a avut Neagoe Vodă Basarab și ce gândiri duhovnicești și împărățești i-au străbătut inima și sufletul! Genialitatea lui tocmai aici își are rădăcinile nepieritoare pentru cultura și pietatea neamului românesc.

Ce vom spune despre cartea „*Il principe*” – „Principele” – alcătuită de Nicolae Machiavelli, contemporană *Învățăturilor*, elaborate de Sfântul Neagoe Basarab?

Niccolò Machiavelli (1469-1527)

Continuând cu pasaje din gândirea lui Ion D. Sandu aflăm că: „În aceeași vreme trăiește-n Apus Nicolae Machiavelli, secretarul Florenței care scrie *Il Principe*, în

care dă sfaturi prinților din vremea sa, cum să se poarte. Iată două cărți din aceeași epocă, ce tratează același subiect și ce deosebire de abordare!

Machiavelli ia ca model pe Cezar Borgia, omul fără morală și scrupule, care-și urmărește cu sânge rece planurile, întrebuințând toate mijloacele Renașterii: *minciuna, violența, viclenia, otrava și cușitul*. Idealul lui Machiavelli este prințul Renașterii, liber în gândire și în acțiunile sale.

Două concepții diametral opuse stau față în față: *concepția bizantină*, care vede idealul în întruparea virtuților creștine și *concepția Renașterii*, care prezintă un model de stăpânitor, omul Renașterii, care, descătușat de obligațiile morale dă frâu liber pornirilor sale de dominație.

Machiavelli creează un stil de principe pentru epoca sa, iar Neagoe Basarab, urmând tradiția bizantină și românească, depășește vremea sa, *creând un stil pentru toate epocile!*

Câtă superioritate în concepția domnului român și ce universale și eterne sunt *principiile morale pe care cei dintâi chemați să le întrupeze sunt conducătorii de popoare!* Neagoe dă cel dintâi exemplu prezentului și viitorului prin viața și domnia sa ca Voievod al Țării Românești.

Neagoe Basarab este o figură mare a trecutului nostru. *Artist, filosof și scriitor*, numele lui va înfrunta veacurile. Domnia lui strălucită iese din cadrele obișnuite ale istoriei popoarelor.

El dă un rost universal Țării Românești făcând din această țară bucuria civilizației și tradiției românești.

Ion D. Sandu, este cel care ridică un *Imn de slavă*, în chip cu totul personal și emoționant, Sfântului Neagoe Basarab.

Dacă, S.S. Bârsănescu²⁰, consideră *Învățăturile*, prima lucrare românească de pedagogie, N. Cartoian²¹ vede aceleași carte ca pe „cel mai de seamă monument al cugetării și simțirii românești”, iar Ștefan Ciobanu²², ca într-o frescă multicoloră, ne prezintă astfel valoarea *Învățăturilor* Sfântului Neagoe Basarab: „Literatura noastră veche din epoca slavonismului se poate mândri cu o *operă literară excepțională, ca stil, ca spirit și conținut...* Această lucrare, de dimensiuni relativ mari, este o completare la știrile pe care ni le dă istoria cu privire la strălucita domnie a voievodului muntean de la începutul secolului al XVI-lea, la personalitatea lui înzestrată cu înalte calități sufletești, la mediul moral și cultural al epocii. În această operă se proiectează idealurile vieții de atunci înălțător și înviorător; aici găsim crâmpieie din viața curților noastre domnești, aici apare *figura smerită, bărbătească și plină de înțelepciune bătrânească*, a lui Neagoe Basarab...”

20 S.S. BÂRSĂNESCU, *Istoria filosofiei moderne*, vol. V, București, 1941, pp. 622-623.

21 N. CARTOIAN, *Istoria literaturii române vechi*, I. București, 1940, pp. 42, 44.

22 Ștefan CIOBANU, *Istoria literaturii române vechi*, București, 1947.

Este aproape cu neputință de a reda toată bogăția de idei, de cugetări, de parabole și de exemple din această minunată operă. Este un fel de *enciclopedie moral-religioasă și filosofică a trecutului, în care se concentrează toată înțelepciunea bătrânească, toată erudiția religioasă și politică a vremurilor vechi*".

Acest text superb, este pe măsura marelui artist, scriitor și filosof Neagoe Basarab, domnitor smerit și omenos, aplecat spre valorile sufletești ale supușilor săi, pe care-i consideră frați. În acest sens, Dan Simionescu, consideră că: „*Învățăturile* au ieșit cu adevărat din viața proprie a poporului românesc!”²³

Manuscrisele *Învățăturilor*, păstrate în limba română, slavonă și greacă, ne stau drept mărturie, împotriva celor care se îndoiesc de *paternitatea lor neagoiană*, de faptul că *Învățăturile* îi aparțin lui Neagoe. Emanoil Bucuța, inspirat, așterne pe hârtie pentru posteritate: „Voievodul, care a ocrotit pe întâiul nostru lucrător tipograf, monahul muntenegrean Macarie, și a ridicat cea mai strălucită biserică domnească, era destoinic să înjghebeze și o asemenea carte. Poporul trebuie să afle în sfârșit acest adevăr și să și-l însușească. El ar fi un izvor de încredere și de putere. Mâna care a așezat pe hârtie în gătită chirilică a vremii roadele unei vechi înțelepciuni s-a făcut de mult

23 Dan SIMIONESCU, *Istoria literaturii române din sec. XVI*, Iași, 1942-1943, curs litografiat.

pulbere, *domnișorul*, care n-a mai avut parte să o folosească așa cum i-o pregătise părintele, pentru că s-a stins la Constantinopol fără să domnească, deopotrivă, dar *Învățăturile*, ajunse, – după aproape 500 de ani – (n.n.), carte populară, pot să capete un nou rost. Prin ele vorbește gura strămoșilor, care ne însoțesc pas cu pas pe un drum plin de uimiri. Ceea ce își trec din mână în mână oamenii de cercetare poate fi foarte prețios pentru știință, dar ceea ce își împrumută din secol în secol popoarele este de un preț neasemănător mai mare pentru viață...”²⁴

Textul din Emanoil Bucuța, tălmăcit, devine nu doar un text sentențios ci dovedește rădăcinile absolut originale ale *Învățăturilor*, lămurind că Neagoe Vodă „era destoinic să înjghebeze și o asemenea carte”, iar poporul român „trebuie să afle acest adevăr și să și-l însușească”, devenind astfel „un *izvor de încredere și putere*”.

Știind aceste adevăruri, speranța noastră crește nădăjduind în atotputernicia lui Dumnezeu, semănată în viața aleșilor Săi, pe cât pot să ducă, așa cum a fost și cu Neagoe Vodă Basarab, de curând trecut în rândul tuturor sfinților Săi! Iată cum Dumnezeu iubește și pe români cu destulă osârdie! Mai avem vreo îndoială?!

24 Emanoil BUCUȚA, *Un voievod filosof*, în Transilvania, 1943, p. 387, retipărit în *Pietre de vad*, vol. III, 1944.

Contemporanii de spirit ai Sfântului Neagoe Basarab

La trecerea dintr-un secol în altul, aici fiind vorba despre secolele al XIV-lea – al XV-lea, în viața culturală a Europei de atunci se poate aminti sumar, de întemeietorul literaturii ciagatai-turcă, ilustrată de poetul Ali Şir Newai (1471-1501); de poetul prozator Pietro Aretino (1492-1556), supranumit și *flagelul principilor*; de prozatorul Renașterii Mateo Bandello (1485-1561) care a influențat și pe W. Shakespeare, Lope de Vega (1503-1536), Miguel de Cervantes, Jean-Baptiste Poquelin cunoscut sub numele de Moliere, George Gordon Byron, Alfred de Musset etc..

Şirul ar putea continua cu: Francesco Berni (1497-1535), poetul renașcentist italian, de doar 38 de ani în viața pământească; Baldassare Castiglione (1478-1529) poet italian și om de arme, poetul spaniol Garcilaso de la Vega (1503-1536) de doar 33 de ani, dar mai ales de Ulrich von Hutten (1488-1523), umanist german, apropiat ca timp de viațuire de Sfântul Neagoe

Vodă Basarab. Amintim și operele importante, dialoguri polemice și lucrări ca: 1517 - Phalarismus, 1519 - Fortuna, 1519 - Febris, 1520 - Vadiscus, 1529 - Arminius.

Un alt contemporan, am putea spune, o frăție în cultură, a fost și Thomas Murner (1475-1537), tot scriitor german ca și Ulrich von Hutten, care a scris și publicat în perioada aceea: 1512 - *Exorcizarea nebunilor*, 1512 - *Breasla potlogarilor*, 1515 - *Pajiștea nerozilor*, 1533 - *Despre marele nebun luteran!*

Ulrich von Hutten (1488-1523)

O altă frățietate din domeniul culturii în epoca Renașterii, este de bună seamă și cu Erasmus din Rotterdam (1469-1536) care tipărea, cu un an mai înainte

de urcarea pe tron a lui Neagoe Vodă Basarab în Țara Românească, o celebră lucrare, *Laus Stultitiae* (*Elogiul nebuniei*, 1509), fiind dedicată lui Thomas Morus.

Amintim și de Niccolò Machiavelli (1465-1527) prozator și dramaturg italian, istoric și om politic, exponent de prestigiu al renașterii italiene.

Erasmus din Rotterdam (1469-1536)

Opera lui principală, publicată postum (1532), este *II Principe*, reprezentând întâiul tratat de politică modernă din Italia. Sfântul Neagoe Vodă Basarab, a scris cu aproape

zece ani mai devreme. Învățăturile lui Neagoe Vodă Basarab către fiul său Teodosie într-o manieră original și cu vederi spiritual și duhovnicești, care în *Principele* lui Machiavelli, lipsesc cu desăvârșire. Comparativ, specialiștii au arătat superioritatea primului tratat de politică modernă de atunci, al lui Neagoe Vodă Basarab.

Nicolae Olahus (1493-1568)

Contemporan, mai aproape de Țara Românească, a fost Nicolae Olahus, cu trai pământesc (1493-1568), născut la Sibiu, român de viță veche, rudă cu Iancu de Hunedoara.

Umanist, istoriograf și om politic de origine românească din Regatul Ungariei de pe atunci, avea să acceadă la cele mai înalte funcții politicești și bisericești: Episcop de Zagreb și Eger, Prinț-Primat al Ungariei și Cancelar, Guvernator al Ungariei și Regent, Arhiepiscop de Esztergom (Strigonium). Se păstrează o scriere din anul 1535 care ne arată adevărul despre două dintre cele trei provincii: Moldova, Țara Românească și Transilvania, ca vrednici urmași ai dacilor istorici, semnându-se și Nicolai Olahi adică Nicolae Românul.

În astfel de parfum istoric, literar și politic, se preumbla prin dumbrăvile Grădinii Maicii Domnului, Sfântul Neagoe Vodă Basarab, care, cu nimic mai prejos decât contemporanii săi din Răsărit și Apus, a împletit în celebra sa *Carte de Învățătură*, înțelepciunea duhovnicească, brodată pe spectrul social politic al vremii sale, cu o valabilitate perenă și cu izvor de echilibru și demnitate, plină de identitate ortodoxă românească.

Poate că este bine să amintim în acest context și de un alt contemporan, mai apropiat de anul nașterii sale: Martin Luther (1483-1546) teologul, scriitorul și reformatorul religios care a contribuit la crearea limbii literare germane, deschizând o epocă nouă a literaturii moderne.

Putem face o legătură între Sfântul Neagoe Vodă Basarab și reformatorul Martin Luther prin anul 1517, an în care, la Curtea de Argeș se sfințea Catedrala

ctitorită de marele domn al Țării Românești și isihast, iar la Wittenberg, concomitent, se afișau cele 95 de teze care au dus la ruperea de Biserica Romano-Catolică și începutul protestantismului în lumea occidentală.

Martin Luther (1483-1546)

Cum s-ar putea spune, Martin Luther combătea folosirea indulgențelor pentru sprijinirea edificării Catedralei Sfântul Petru din Roma, una din pricinile care au dus și la plecarea din Biserica Apuseană, în timp ce în Răsărit, la Argeș, se sfințea, din jertfa Sfântului Neagoe Vodă Basarab și a familiei sale, Catedrala care zâmbește în razele pline de har ale Duhului Sfânt.

În Răsăritul Ortodox era o zi de bucurie duhovnicească!

În Apusul Catolic, o zi de durere sfâșietoare, izvorâtoare de mari nenorociri în istoria creștinătății!

Așa se întâmplă în istorie, când în viața aceasta acordăm cinste mai mult materiei decât spiritului!

Cumpănirea în toate, este zidirea pe temelia înțelepciunii, a iubirii de Dumnezeu și de semenii noștri.

Continuator al tradiției bizantine

Anul 1453, anul catastrofă, avea să fie cel mai dureros moment din *Istoria vieții bizantine* și asupra întregii ortodoxii și asupra tuturor popoarelor din Asia Mică, Orient, Balcani și Europa Creștină de atunci.

Căderea Constantinopolului, la 29 mai 1453, ultimul bastion al Imperiului Bizantin și al Ortodoxiei mondiale, modifica structural, deci în profunzime, întreaga viață socială și religioasă. Cele mai înalte școli de învățământ,

școlile de muzică, pictură și arhitectură, vor trebui să se retragă în spații geografice propice să continue și să-și dezvolte activitățile începute. Oamenii de cultură, artiștii, ierarhii, protipendada aristocratică, meșteșugarii și orice om de bună treabă, au pornit cu desaga în spate spre zări cunoscute sau mai puțin cunoscute.

Țările Române, Moldova și Muntenia, erau cele două spații fericite unde și-au găsit toți fugiții prielnic adăpost. Câtă înțelepciune nu trebuiau să aibă *domnitorii români* pentru a nu se ridica mânia Înaltei Porți peste Țările Române și peste cei care erau adăpostiți după prăbușirea Imperiului Bizantin. Ochiul veghetor al Sultanului se rotea deasupra spațiului unde erau cei fugiți. Teama lui permanentă era oarecum justificată, că într-o bună zi se pot ridica împotriva-i cei lăsați fără de țară.

Astfel de stare dureroasă era și pe timpul lui Ștefan cel Mare, a lui Radu cel Mare și, desigur, a lui Neagoe Vodă Basarab. Acești falnici domnitori au înțeles de la Duhul Sfânt, că au menirea de a continua, cu și mai mare strălucire, tradiția imperială a Bizanțului.

Astfel: „Neagoe Basarab reia planurile de hegemonie culturală ale lui Radu cel Mare. El reprezintă cu mai multă strălucire și cu mijloace mai bogate tradiția imperială a Bizanțului. În scurta lui domnie – doar 13 ani –, plină de fapte mari, Țara Românească devine centrul lumii ortodoxe și adăpostul civilizației bizantine. Neagoe Basarab este imaginea cea mai curată

a monarhului din grația divină, protector și apărător al Bisericii orientale”²⁵.

Dacă am medita, pentru câteva clipe, la această *îndrăzneală imperială* a lui Neagoe Vodă Basarab, mintea ne-ar duce la modul excepțional de a lucra, *ca diplomat*, pentru a nu stârni urgia aliotmanului ridicat împotriva ortodoxiei, de data aceasta din Imperiul statornicit pentru multă vreme. Desigur, nu putem să nu recunoaștem și valoarea filosofică și culturală a unora dintre sultanii Imperiului. În vremea sultanatului acelora, din când în când, mai era câte un „respiro”.

Dar nu trebuie uitat nici faptul că pacea pe care au avut-o Țările Române, în decursul a peste cinci veacuri, a fost bogat răsplătită prin miile și milioanele de pungi cu aur, din munții și râurile Daciei Felix!

Cum să nu-ți licărească privirea și inima să nu se aprindă de pofta aurului valah, când pașalele, vizirii și sultanii vedeau cum se ridică și cum înflorește ortodoxia și sub evlaviosul domnitor Neagoe Vodă Basarab?

Dacă am avea puțină imaginație, am vedea, că prețul citorilor românești în toată lumea ortodoxă, era tot pe atâta, poate și mai mult plătit, prin birurile și peșcheșurile cu dulceață de miere și miros de brânză din laptele mioriței valahe.

Pentru complexitatea stărilor din vremea domniei lui Neagoe, trebuie, pe bună dreptate, să folosim mereu

25 Ion D. SANDU, *Neagoe Basarab, apărător și sprijinitor al ortodoxiei*, Sibiu, 1938.

mărturiile celor care s-au aplecat cu pioșenie asupra vieții și operei acestui strălucit domnitor.

Nu vom obosi dacă, din nou, vom asculta despre Neagoe Basarab că: „El se consideră *moștenitorul de drept al tradițiilor imperiale* și în această calitate își asumă rolul de protector al Bisericii Ortodoxe și de continuator al operei împăraților din Bizanț. Toată domnia lui este animată de acest gând, toate faptele lui izvorăsc din această conștiință. Era pregătit ca nimeni altul să joace acest rol mare. În tinerețe a primit o creștere aleasă, *a avut dascăl pe Patriarhul Nifon*, pe care-l chemase în țară Radu cel Mare și care a petrecut câțiva ani la curtea domnească din Târgoviște.

Mitropolitul Maxim Brancovici

Învăţatul mitropolit Maxim Brancovici l-a iniţiat în tainele culturii slavone. De tânăr şi-a însuşit toată cultura vremii sale, aşa că era pregătit pentru rolul cultural la care era chemat să-l îplinească.

Descendent al Basarabilor, sprijinindu-se pe puterica şi bogata familie a Craioveştilor, a avut liniştea şi siguranţa internă, fără de care nu se poate concepe nicio operă durabilă în domeniul culturii. Domnia lui, întocmai ca a lui Radu cel Mare, nu se distinge prin fapte strălucite de arme, ci prin faptele păcii...”²⁶

Prin „faptele păcii”, doar prin bunătatea lui Dumnezeu şi voinţa sfinţită a principelui isihast, care a rămas de-a pururi, marele Neagoe Basarab, s-au putut ctitori opere de cultură şi arhitectură, neîntrecute până astăzi, pentru că: „Cea mai nepieritoare glorie şi-a câştigat-o Neagoe Basarab clădind mănăstirea de la Argeş, care a trecut în lumea legendelor.

După modelul împăraţilor bizantini care se întreceau în a clădi biserici frumoase, care să le perpetueze numele, Neagoe Basarab şi-a pus în gând să clădească o mănăstire cum n-a mai fost alta, în dumbrava frumoasă a Argeşului, în apropierea vechiului scaun de domnie, ridică minunata mănăstire care a rămas neîntrecută până-n vremile noastre...”²⁷

26 *Ibidem.*

27 *Ibidem.*

Nu vom putea uita vreodată mărturia istoricului Constantin C. Giurescu: „Însemnătatea domniei lui Neagoe stă în fapte de ordin bisericesc. Sub acest voievod s-a clădit cea mai frumoasă între bisericile pământului românesc: biserica mănăstirii de la Curtea de Argeș. Elegant proporționată, lucrată din materiale din cea mai bună calitate, împodobită bogat, ea a stârnit admirația contemporanilor și poate fi considerată, pe drept cuvânt, printre capodoperele arhitecturii din întreaga lume”.

Reamintim și cuvintele de aur lăsate de istoricul Gr. Tocilescu: „Neagoe reuși a pune bună orânduială și odihnă între popor și în biserică și a ține în frâu boierimea cea gâlcevitoare și totdeauna gata de sânge. Prieten cu toți vecinii, el n-a purtat nici un război în tot cursul domniei sale de nouă ani și jumătate...”²⁸

Pentru a se ști mai exact timpul domniei lui Neagoe Vodă Basarab, Gr. Tocilescu făcea un calcul elementar, astfel: începutul domniei – 23 ianuarie 1512, iar sfârșitul domniei – 15 septembrie 1521, adică: 9 ani, 7 luni și 24 de zile.

Doar atâta vreme pentru uluitoarele lui împliniri?

Cred că prezența Duhului Sfânt, în istoria lumii, cel mai intens prezent, în domniile românești, desigur, a fost în această perioadă de 9 ani, 7 luni și 24 de zile!

28 Gr. TOCILESCU, *Manual de istoria românilor pentru școlile primare și secundare de ambele sexe*, Partea I și II din timpurile cele mai vechi până la anul 1593 d. Hristos, București, 1886, în ediția a II-a, „revăzută și adaosă”, din 1900.

„Generos, filantrop și mult milostiv”

Dacă ne gândim la Neagoe Vodă Basarab, sfânt de multe veacuri și răsfoim vechile scrieri, acestea ne arată neîndoielnic, că domnia lui a fost pentru țară de bună pace și prosperitate.

Manuil de Corint, mare retor al Patriarhiei din Constantinopol, scria către Neagoe Basarab: „Preaînălțatului și preastrălucitului și preaslăvitului Domn Ioan Neagoe Basarab, mare voievod și împărat a toată Ungrovlahia.”, respectiv: „Preaînălțate, preastrălucite, preaevlavioase și preaortodoxe doamne Ioane Neagoe, voievod și împărat și autocrat a toată marea Ungrovlahie!”

Credem că niciun muritor din lume n-a mai fost atât de slăvit, în cuvinte maxime, precum a făcut-o cu Voievodul Neagoe Manuil din Corint, marele retor al Patriarhiei din Constantinopol.

Care a fost cauza unei așa de mari cinstiri? Negreșit, Neagoe Vodă era cunoscut așa de bine în Patriarhia Ecumenică și slăvitul domnitor valah a făcut atâtea danii,

încât savantul retor Manuil din Corint a fost uimit de dragostea creștină a voievodului.

Cele șapte însușiri, „preaînălțate, preastrălucite, preaevlavioase și preaortodoxe voievod și împărat și autocrat”, constituiau imaginea marelui domn al Țării Românești.

Ceva mai târziu, întâistătătorul Sfântului Munte Athos, Gavriil Protul, în *Viața Patriarhului Nifon al Țarigradului*, îl va descrie pe Neagoe Basarab ca dăruitor fără pereche, așadar: „*Fu ctitor mare a toată Sfetagora*”.

Patriarhul Macarie Zaim

Prin anul 1653, Paul de Alep, era cu Patriarhul Macarie Zaim al Antiohiei într-o lungă călătorie prin Moldova și Țara Românească. A ajuns și la Mănăstirea Argeșului, ctitoria lui Neagoe Vodă. Iată ce scrie despre superba zidire: „Auzisem de la mai mulți oameni, că în acest ținut al Țării Românești se află o mare mănăstire domnească, ce nu mai are egal în ceea ce privește frumusețea arhitectonică. Mai auzisem de la niște neguțători greci, ce făceau comerț în țara frâncilor și la Veneția, că acolo nu este nimic asemenea ei. Se numește Mănăstirea Argeș... Această biserică este o minune în lume”.

Cronicarul Radu Popescu, în *Istoriile domnilor Țării Românești*, ne relatează, mai pe larg, vrednicia domnitorului Neagoe Basarab: „Luând domniea multe bună-tăți spun să fi făcut și aicea în țară și pe la Ierusalim, la Sfânta Gora, (Sfântul Munte) mile și mănăstiri pe acolo am dres, au înnoit și aicea în Țară două mănăstiri mari au făcut: una mitropolia den Târgoviște, alta mănăstirea den Curtea de Argeș; care potrivă nu avea în toată lumea, mi se pare, în meșteșugul lucrurilor ce se văd, pe denafară, de piatră cioplită peste tot și cu flori săpate peste toate pietrele și toată biserica; ce sunt atâtea sute dă flori, și nu se află doar flori să se asemenea una cu alta. În scurte cuvinte, în lume nu să va afla alta ca aceasta, fericit cel, ce a făcut-o, fericiți cei ce au lucrat-o; vrednici sunt de laudă. Dentr-această zidire se cunoaște acest Neagoe

Vodă că au fost cu frica lui Dumnezeu; că nu și-au cruțat avuția, ci o au cheltuit întru slava lui Dumnezeu, făcând această mănăstire cu mare cheltuială. Alta se cunoaște că au fost și om înțelept și după lucrul mănăstirii, că toate câte au făcut acolo, sunt cu bună rânduială; cine va merge să vază, să va mira. Și după pacea ce au avut țara în 9 ani (9 ani, 7 luni și 24 de zile n.n.) ce au domnit, că cu toți vecinii au fost împăcat”.

Mai târziu, Dionisie Fotino, în cartea *Istoria vechii Dacii*, apărută în anul 1818, versiunea românească de G. Sion fiind tipărită la București în 1859, ne arată că: „Acest om a fost din natura sa *generos, filantrop și mult milostiv*.

În zilele lui au lipsit războaiele și intrigile boierilor... Acest domn judeca drept și după legi și cârmuia țara ca *părinte adevărat*... După portretul său se vede că era *bărbat bineconstituit, înalt la stat, cu aer războinic și viguros, cu părul blond și cu plete lăsate până pe umeri*.

După moartea sa, nu s-a găsit niciun ban de aur sau argint, nicio piatră prețioasă, căci tot ce avusese au cheltuit cu facerea mănăstirilor și a bisericilor, atât aicea cât și la Sfântul Munte, cu înzestrările ce le-a dat și cu facerile de bine care le răspândea către toți. Se zice că la atâta nevoie ajunsese când zidea Mănăstirea Argeșului încât Doamna și-a vândut nu numai toaleta sa cea prețioasă, dar chiar și cerceii”.

Numai textul din cronica lui Dionisie Fotino, dacă l-am fi avut până acum, portretul fizic și moral al marelui voievod Neagoe Basarab ar fi rămas peste veacuri neatins și ar fi fost îndestulător.

Este de la sine înțeles, că sultanul, când l-a văzut, în anul 1515, când s-a prezentat la Înalta Poartă, la Constantinopole (Istambul) a rămas impresionat de *prezența împărătească*, a lui Neagoe Basarab, vodă al Carpaților, coborât de pe plaiurile mioritice cu frumuseți de Paradis.

Așa înțelegem acum, mai bine ca oricând, marea înțelepciune, cumiștenia diplomatică și evlavia adâncă a piosului Voievod, cum altul nu a mai fost, *biruind cu pace* toate răutățile veacului prin care l-a trecut Preabunul Dumnezeu, ca să fie pentru nemurire și bucuria noastră netrecătoare!

Așa lucrează Bunul Dumnezeu pentru popoarele pe care le iubește... le împărtășește din Iubirea și frumusețea lui Dumnezeiască!

„Neagoe protejă artele, știința și virtutea”

Uneori, diferiți tălmăcitori ai vieții lui Neagoe Vodă Basarab, au scris că pașnicul domnitor s-ar fi îngrijit mai mult de „*lucruri sfinte*”, sau de „*lucrurile religioase*” decât de *lucrurile politice*.

Iată, în vremea secolului al XIX-lea, Florian Aaron ne arată că: „Neagoe, în toată vremea vieții sale îndeletnicindu-se mai mult cu îngrijirea de lucruri sfinte, petrecu niște zile pacinice. Dar pe cât putea să se ferească prințipatul cu odihna și buna petrecere pe dinlăuntru, pe atât trebuia să se îngrijească de amenințările dinafară ce se făcea din partea turcilor pentru pierderea acelor lucruri scumpe...*Neagoe Basarab* și-a dezvoltat caracterul său cel evlavios mai mult în *lucrurile religioase* decât în cele politice. Vorbesc pentru aceasta *zidirile cele pompoase și falnice de biserici din Țara Românească*, prin care a lăsat la rumâni o *pomenire neștersă*.”²⁹

29 Florian AARON, în „*Idee repede de istoria prințipatului Țării Românești*”, tomul I, București, 1835, pp. 182, 186.

Dacă ar fi să tălmăcim pe marginea acestui text, am putea spune, că Neagoe Basarab „petrecu niște zile pacinice” tocmai pentru că „în toată vremea vieții sale” se îngrijea de „lucruri sfinte”. Iar „fericirea prințipatului cu odihna și buna petrecere dinlăuntru” nu se putea asigura numai cu rugăciunea, postul, meditația și ctitorirea de biserici și mănăstiri, ci și cu *înțelepciunea* care vine de la Dumnezeu și este pusă în lucrarea gospodărească, numită diplomație, în termeni moderni.

Cât de grele și amenințătoare erau vremurile de atunci asupra Țărilor Române, adică Moldova, Țara Românească și Transilvania!... Numai Neagoe Vodă, Cancelaria sa și boierii Craiovești, rudele sale, știu prin ce îngrijorări și mari temeri au trecut în tot timpul.

O singură greșeală dacă săvârșea Neagoe Vodă, atât el, cât și boierimea țării, fără întârziere, erau retezați de sabia Înaltei Porți, care sancționa orice ambiție și trufașă comportare.

Nu întâmplător, Mihail Kogălniceanu afirma: „Neagu I Basarabă se urcă pe tron. A fost o zi memorabilă pentru cei din Țara Românească fiindcă această zi le dădu un *domn bun*. În timpul lui certurile și *războaiele încetară, poporul fu fericit*.”³⁰

Neîndoielnic, Neagoe Vodă Basarab știa prea bine viața tulburată a Moldovei de sub domnia lui Ștefan cel

30 Mihail KOGĂLNICEANU, *Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques transdanubiens*, Berlin, 1837.

Mare. Din experiența lui războinică, a învățat cu adevărat că pacea este sfântă. Nu doar spaima unui război sau a mai multor războaie l-a făcut pe Neagoe să-și *zidească domnia pe bună pace*, ci mai ales pregătirea sa intelectuală și duhovnicească, deopotrivă. Firea-i pașnică, plină de înțelepciunea dumnezeiască, sfaturile părintești ale Patriarhului Nifon și așezarea și cumpănirea familiei sale boierești, a dus la domnia pașnică și la fericirea poporului afltat sub grija sa părintească.

Tot la mijlocul secolului al XIX-lea, August A. T. Laurian³¹, spunea că „boierii aleseră domn pe Neagu Basarabă, *fiul spiritual al Patriarhului Nifon, om cu mari calități, inimos, generos, religios, amic al păcii și al artelor frumoase*”.

Dacă ne gândim că tânărul Neagoe a avut, chiar de la intrarea în maturitate, un *părinte duhovnicesc* de talia marelui Patriarh Nifon – marea lui șansă de la Dumnezeu – nimic nu ne mai este de mirare pentru creșterea lui de mai târziu, în evlavie, ctitorii și diplomatie politicească.

Istoricul V. A. Urechea³², în veacul al XIX-lea, cuprins de admirație pentru tânărul principe și voievod

31 A. T. LAURIAN, *Istoria românilor*, Partea a III-a. *De la căderea Constantinopolului până în zilele noastre*, Iași, 1853.

32 V. A. URECHEA, *Istoria românilor*, Biografii românești despre metoda catehetică pentru clasa a II-a și a III-a primarii și școalelor satești din Principatele Unite, Iași, 1863 (pe coperta exterioară 1864), p. 75.

al Țării Românești, Neagoe Basarab, ne-a lăsat mărturii ca acestea: „Lui Mihnea cel Rău, după oarecare grele prefaceri, urmă domnul Neagu Basarab, *fiul spiritual al Patriarhului Nifon*. Neagu fu un principe de acei puțini la număr, care sunt *plini de anima* (însuflețire, n.n.), de *generozitate*, de *relege* (religie, n.n.). El *administrează țara cu blândețe* și se arată iubitoriu de pace. Neagu, *protejează artele, știința și virtutea*; fondă monastiri, spitale, etc. Catedrala cea frumoasă de la Argeș este opera din timpul acestui *bun domn*; se zice că pentru edificarea acestei biserici Neagu și doamna sa își cheltuiră toată averea vânzând până și juvaierile domnești”.

Inima și sufletul istoricului V. A. Urechea³³, vibrau în adânci rezonanțe spirituale, atunci când strălucitul său condei era înmuiat în culori de curcubeu: „Domnia lui Neagoe Vodă este cunoscută ca una dintre cele mai ilustre, dintre cele mai excepționale, în care, între anii 1512-1521, Țara Românească făcu serioși pași în *cultură*, în diverse direcțiuni. Artele înnemuriră prin Curtea de Argeș domnia lui Neagoe”.

Cât de mult este mângâiată inima noastră, a argeșenilor musceleni și a tuturor românilor, când în istoria neamului românesc, plin de sfinți și martiri, citim astfel de mărturii!

33 Idem, *Schițe de istoria literaturii române*, București, 1885, p. 56.

În atențiunea tuturor românilor!

Cercetând în istoria culturii universale, Neagoe Basarab, iubitorul și cinstitorul de Dumnezeu, putem spune că se situează pe primul loc în secolul al XVI-lea, și până în zilele noastre.

Trebuie să recunoaștem că foarte mulți dintre noi pomenim și scriem despre opera lui Neagoe, dar nu se știe câți dintre noi au cartea *Învățăturilor* și mai ales dacă, o parte dintre noi am citit-o integral sau parțial.

Literatul Vasile Gr. Popu, în mijlocul secolului XIX, scria astfel despre Neagoe Vodă Basarab:

Mănăstirea Argeșului

„Iată un domn și autor român a cărui mult prețuită scriere merită cu dinadinsul *atențiunea tuturor românilor*. Adevărat erudit al epocii sale, acest principe nu trecu cu vederea că pe lângă alte binefaceri ce așteptau românii de la tronul său, era necesar de a le da și lumina, încurajându-i la cultura artelor frumoase. Drept probă pentru aceasta este mărețul edificiu Mănăstirea de Argeș, cu care ne mândrim și până astăzi, și pe care a eternizat-o poporul prin cunoscuta baladă „Mănăstirea Argeșului”³⁴.

Cu doar zece ani mai târziu, V. A. Urechea, poate văzând *Conspectele...* lui Vasile Gr. Popu, conchidea: „Scrierea lui Neagoe Vodă e un *model de logică, de etică și de cunoștințe politico-sociale...* Neagoe Vodă are *stilul limpede, curgător*, de multe ori *duios*, plin de icoane”³⁵.

Cărturarul Ioan Bogdan, ca într-o oglindă de cristal ne arată, cu străluminare de cuget și simțire: „Dar nimic nu ne poate da o icoană mai credincioasă despre gusturile literare ale bătrânilor noștri, ca producțiunea originală a unuia din cei mai culti domni ai Țării Românești, a lui Neagoe Basarab. Pe la sfârșitul domniei sale, acest domn scrie pentru fiul său Teodosie, în slavonește, limba întrebuințată atunci exclusiv pentru literatură, niște

34 Vasile Gr. POPU, *Conspect asupra literaturii române și literațiilor ei de la început și până astăzi, în ordine cronologică*, București, 1875, pp. 41, 42.

35 V. A. URECHEA, *Schițe de...*, p. 56.

Învățăături care mai apoi s-au tradus în românește... Din această operă originală a lui Neagoe Basarab cunoaștem ce se citea cu predilecțiune în timpul lui, din ce își scooteau oamenii învățătura și morala lor, ce ideal de viață le plutea dinaintea ochilor lor”³⁶.

După cum se vede, secolul al XIX-lea este sărbătoresc în privința prețuirii *Învățăturilor* lui Neagoe Basarab. Drept mărturie ne stau și părerile lui Ovid Densușianu: „Învățăturile lui Neagoe Vodă Basarab, e cea *dintâi carte filosofică* în literatura noastră. Din alte pasaje vedem pe Neagoe ca pe un *om foarte duios*, un *bun tată de familie*, aducându-și aminte de moartea fiului său; în aceste pasaje găsim strigăte ce ne amintesc *bocetele* din literatura poporană”.³⁷

Pentru a continua șirul mărturiilor pe marginea operei *neagoene*, Sextil Pușcariu, scrie: „Neagoe a scris o lucrare care în cea mai mare parte a ei dovedește un *talent de scriitor*. Stilul lui e avântat, plin de comparații deosebit de frumoase prin simplitatea lor și întrețesut de imagini poetice foarte vii uneori... Dar sufletul acestui domn vibrează în acorduri de adevărată poezie atunci când loviturile sortii îl fac să-și piardă rând pe rând, iubiții săi, mai întâi pe maică-sa Neaga, care-l iubea atât de mult, apoi

36 Ioan BOGDAN, *Cultura română veche*, București, 1898.

37 Ovid DENSUȘIANU, *Literatura română veche*. Curs ținut în anul școlar 1898-1899 la Universitatea din București (litografiat), pp. 306, 312.

pe fiul său Ioan și pe domnița Anghelina, în sfârșit pe Petru... O scriere străbătută de atâta înțelepciune și de atâtea frumuseți poetice e vrednică de a fi citită și în ziua de azi. Putem fi mândri că la începutul literaturii noastre apare un scriitor de o valoare literară atât de mare, tocmai pe tronul unei Țări Românești”.³⁸

*Epitrahil cu portretele donatorilor
Neagoe Basarab, Milița Despina și sase dintre fiii lor,
Mănăstirea Xenofon*

38 Sextil PUȘCARIU, *Istoria literaturii române. Epoca veche*, Sibiu, 1921, ediția a II-a, 1930.

Tot în acea perioadă, fără nicio oprire admirativă, Al. Procopovici, în cuvinte vibrante ne arată, că: „Neagoe Basarab este însă și unul dintre cei mai de seamă scriitori din epoca slavonă, *cel mai însemnat scriitor în limba slavonă* ieșit din rândurile românilor... Din felul cum a întrebuințat izvoarele sale, din tot planul lucrării lui Neagoe Basarab, din ce a adăugat de la sine, transpiră un duh de profundă moralitate și într-un mișcător lirism se învăluie amărăciunile de care n-a fost cruțată nici viața acestui om. El dă scrisului său scânteieri de adevărată poezie”.³⁹

Am putea crede că nici Sfântul Neagoe Vodă Basarab, atunci când întocmea *Învățăturile*, nu s-a gândit că osteneala sa cărturărească va răzbi cu atâta strălucire peste veacuri. Se spune că o operă, de orice fel ar fi ea, nu se așterne peste veacuri, cu rod bogat, decât în măsura dragostei cu care s-a plămădit. Vedem că, pentru dragostea lui, Dumnezeu a salvat lucrarea Sfântului Neagoe Basarab, care prin harul Său are menirea să lumineze prin beznele veacurilor.

De aceea, *Învățăturile* lui Neagoe trebuie să fie, nu numai în atenția specialiștilor, ci și în *atențiunea tuturor românilor!*

39 Al. PROCOPOVICI, Introducere în studiul literaturii vechi, 1922, p. 79, 81.

Moment istoric

În ziua de 26 septembrie 2009, Eparhia Argeşului şi Muscelului a trăit un moment istoric unic în felul său. Cu purtarea de grijă a Domnului Dumnezeu, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a aprobat canonizarea sfinţilor: Iachint, mitropolitul cel dintâi al Țării Româneşti, Neagoe Vodă Basarab şi Ioanichie, Cuviosul isihast din Munţii Argeşului.

*Bucuria sosirii Patriarhului Daniel în 26 septembrie 2009,
la chindiile Vecerniei în Eparhia Argeşului şi Muscelului*

*Mitropolitul Moldovei Teofan – Citind Tomosul de Canonizare
al Sfântului Ierarh Iachint, Mitropolitul Țării Românești*

*Mitropolitul Ardealului Laurentiu – Citind Tomosul de Canonizare
a Sfântului Neagoe Vodă Basarab*

Mitropolitul Europei Occidentale Iosif – Citind Tomosul de Canonizare a Sfântului Ioanichie cel Nou de la Muscel

Preasfintitul Paisie Lugojeanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Timisoarei – Citind Tomosul de ridicare la demnitatea de Arhiepiscopie a Eparhiei Argeşului şi Muscelului precum şi a Ierarhului Calinic la demnitatea de Arhiepiscop

Înmânarea însemnelor Arhiepiscopale – Cârja

*Preafericitul Părinte Patriarh Daniel – Cuvânt la ridicarea
Ierarhului Calinic la demnitatea de Arhiepiscop*

*Înaltpreasfințitul Calinic Argeșeanul – Cuvânt la la ridicarea
la demnitatea de Arhiepiscop*

*Cler si credincioși la ridicarea în treapta de Arhiepiscopie a Episcopiei
Argeșului și Muscelului*

Dacă la 16 august 1517, Patriarhul Teolipt al Constantinopolei, cu soborul său de arhieriei, canoniza pentru prima oară cel dintâi sfânt pe pământul românesc, după aproape o jumătate de mileniu, Patriarhul Daniel al României, va proclama local pe cei trei sfinți: Ierarh, Domn și Isihast.

Consider acest eveniment unic pentru Istoria Bisericii Ortodoxe Române, la care s-a adăugat ridicarea în treapta de Arhiepiscopie a Episcopiei Argeșului și Muscelului, și a Ierarhului acesteia în treapta de Arhiepiscop.

*Carol I al României, Principe de Hohenzollern-Sigmaringen,
pe numele său complet Karl Eitel Friedrich Zephyrinus Ludwig von
Hohenzollern-Sigmaringen, (născut la 20 aprilie 1839, Sigmaringen
– decedat la 10 octombrie 1914, Sinaia).*

*Andrei Comăneșanu, tablou făcut de fratele său,
Jean Jules Antoine Comăneșanu*

În cei 48 de ani ai domniei sale (cea mai lungă domnie din istoria statelor românești), Carol I a obținut independența țării, datorită căreia i-a și crescut imens prestigiul, a redresat economia, a dotat România cu o serie de instituții specifice statului modern și a pus bazele unei dinastii.

Andre Lecomte du Nouy, foto de la senectute, aprox. 1910

În această perioadă a avut loc și restaurarea în forma actuala a Catedralei Arhiepiscopale a fost data de arhitectul francez Andre Lecomte du Nouy si de arhitectul roman Nicolae Gabrielescu, in a doua jumatate a secolului al XIX-lea. Lucrarile de refacere au fost terminate in anul 1885 iar biserica a fost sfintita la 12 octombrie 1886.

Suferințele și biruințele catedralei de la Curtea de Argeș de-a lungul timpului

Fotografie de Ludwig Angerer, 1856

Fotografie de Carol Pop de Szathari, 1866

Tablou de Preziosi, 1869

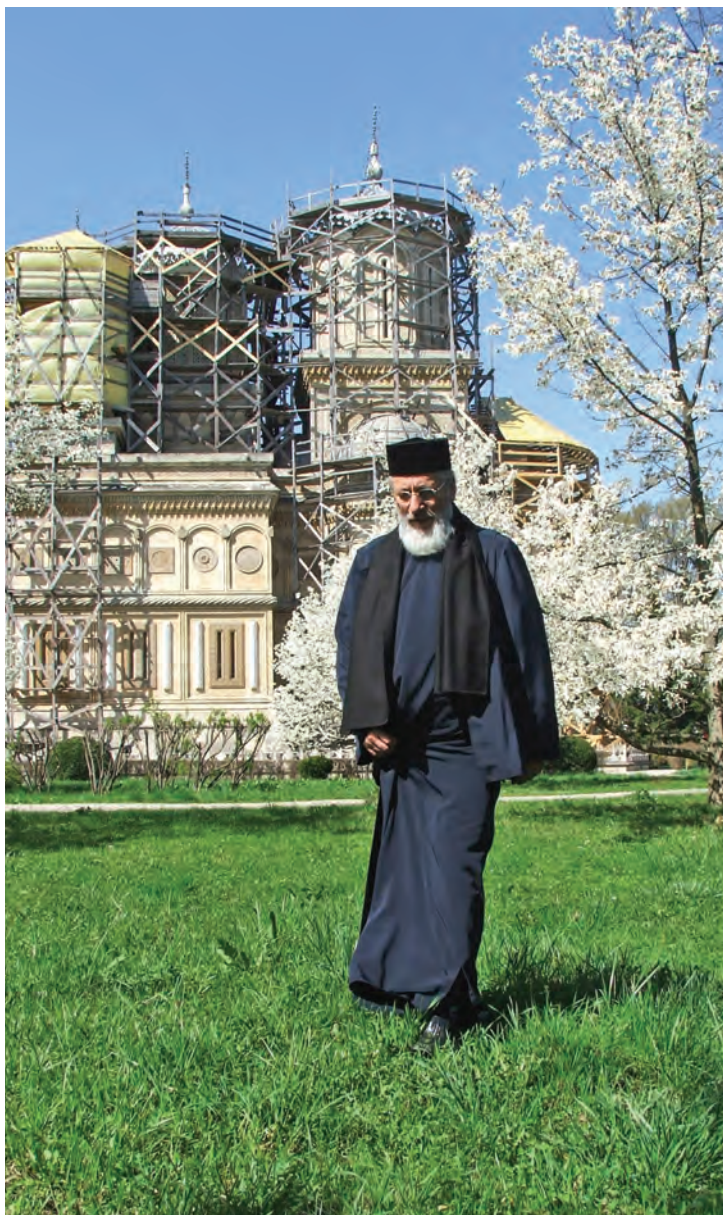
Fotografii ale cantarului și paraclisului (sus) și ale actedralei (jos) din anii 1880 și 1881

Fotografii ale catedralei din anii 1886 și 1911

*Ierarhul Calinic Argeșeanul pe schelele Catedralei Arhiepiscopale,
supraveghind lucrările de restaurare*

*Arhiepiscopul Calinic Argeșeanul în timpul lucrărilor de restaurare a
Catedralei Arhiepiscopale din Curtea de Argeș*

*Catedrala Arhiepiscopală de la Curtea de Argeș astăzi,
vedere panoramică*

*Catedrala Arhiepiscopală de la Curtea de Argeș astăzi,
vedere dinspre est*

*Catedrala Arhiepiscopală de la Curtea de Argeș astăzi,
vedere dinspre vest și sud-vest*

Începutul Învățăturilor Sfântului Neagoe Vodă Basarab către fiul său Teodosie

I

Pentru că Sfântul Neagoe Vodă Basarab ne-a lăsat cea dintâi carte de Învățături, se cuvine să fie înscrise și în acest volum aniversar anumite părți din capitolele cărții celebre, care poartă titlul original: *Începutul Învățăturilor bunului credincios Ioan Neagoe, Voievodul Țării Ungrovlahiei, carele au învățat pre fiul său Theodosie Vodă.*

Iată *începutul*:

„Iubitul meu fiu, mai înainte de toate se cade să cinstești și să lauzi neîncetat pre Dumnezeu cel mare și bun și milostiv și ziditorul nostru cel înțelept, și zioa și noaptea și în tot locul. Și se foarte cuvine să-l slăvești și să-l mărești neîncetat, cu glas necurmat și cu cântări nepărăsite, ca pre acela ce ne-au făcut și ne-au scos din-tuneric la lumină⁴⁰ și den neființă în ființă. O, cât iaste de multă

40 I Petru 2,9.

mila Ta, Doamne, și gândul și cugetul Tău, care ai spre noi oameni!⁴¹. O, mare taină și minunată! O, cine va putea spune toate puterile tale și lauda slavei tale! Dumnezeu pentru mila sa cea multă, lăcui întru noi oamenii și se arată noao. Dumnezeu fu în ceriu și om pre pământu și întru amândoaă desăvârșit.

Și pre om și-l făcu iubit și moștean împărăției sale. O, mare iaste taina înțelepciunii Tale Doamne, care fu spre noi oamenii”.

Într-o superbă limbă românească, mlădioasă și melodioasă, plină de lirism duhovnicesc, autorul sfânt continuă:

„Ni dar să mărim pe Dumnezeul nostru și să strigăm dimpreună cu David, zicând: *Chiiuți* lui Dumnezeu, tot pământul, *slujiți* lui Dumnezeu în veselie, intrați înaintea Lui cu bucurie, cu veselie și cu curăție. Să știți că acela ne-au făcut, iar nu noi, și acela iaste Dumnezeul nostru și noi suntem oamenii Lui și oile pășunii Lui. Intrați prin poarta Lui în ispovedanie, în curțile lui, în cântări mărturisitiți-vă Lui și lăudați numele Lui, că iaste bun și milos-tiv Domnul și sfânt Dumnezeul nostru. Că iaste mila Lui cea mare cu noi în veci, și bunătatea Lui cea multă⁴². Și den nimic ne-au făcut de suntem și făcu toate puterile cele fără de trupuri.

41 Ps. 30,9.

42 Ps. 99,14.

Dar pentru ce? Numai ca să lăudăm numele Lui, cel ce ne-au făcut, Domnul domnilor și Dumnezeuul dumnezeilor. Adusu-ne-am în arătarea și slava numelui său cel sfânt, ca să-L proslăvească îngerii în cerurile cele de sus cu numele sfintei și începătoarei de viață Troiță. Așijderea au tocmit și firea ființii noastre cei omenești și ne-au dat minte și cuvântu și suflet îmbrăcate în trup, și ne-au înfrumusețat cu chip și cu podoabă și ne-au tocmit cu toate dichisele cele bune și ne-au alcătuit trupul cu toate mădularele: cu gură, cu urechi, cu picioare, cu ochi și cu mâini, ca acestea toate să le întindem și să le lărgim în lauda lui Dumnezeu iar nu spre lucruri spurcate și scârnave și făr' de lege, carele nu se cad!"

Iată ce limbă dinamică și voinică, vorbeau și scriau strămoșii noștri plini de evlavie și credință în Dumnezeu. Un adevărat imn literar și duhovnicesc!

II

Cu negrăită bucurie duhovnicească, Sfântul Neagoe Vodă Basarab, ne scrie în Învățăturile sale: „Minunat iaste Dumnezeu în faptele sale, că cu mare cinste ne cinsti și ne dede minte slobodă și chibzuitoare, și firea omească cea căzută o au înălțat mai pe deasupra îngerilor,

313
 иже оуловниши рыбы . и поуби
 им даша повелѣсѣ да ни цр҃ко
 ви • Сѣмъ же оушеши
 двѣхъ прнци . и маріа магда
 лины оубѣтшии домъ . и
 поуби кова сѣда . таже въ
 градинѣ рѣдѣхъ вѣше . и
 домъ тыи и петровѣ оубѣ
 тиши . и поуби ихъ не рѣдѣхъ
 же цр҃ковѣ • таже въ ѹдѣно
 фѣвори ежѣго даша на ежен
 прѣобразеніе въ нѣшѣхъ
 оубѣтшии . и поуби кова въ
 двѣхъ • таже въ назарѣтѣ
 оушеши . въ нѣмъ же двѣхъ
 радокъ двѣхъ прнци . и по
 моу цр҃ковѣ . въ блѣхъ раскѣ
 имъ бѣши въ двѣхъ • таже
 и таже сѣрѣблѣ живодѣ
 анно . и цр҃ковѣ сѣтвори
 таже въ нѣмъ оушеши

313

după cuvântul proorocului: „Ce iaste omul, că-ți aduseși aminte de dânsul, sau fiul omului, că-l cercetași?”⁴³.

Vezi câtă dragoste are Dumnezeu către oameni și ce făcu pentru dâșii? Făcu toate văzutele și nevăzutele și pentru dânsul se făcu om. Acestea toate pentru dragostea noastră le făcu, și noi fiind *periși* pentru greșala noastră, el iar ne înnoi. Acestea toate le socotește proorocul și ni le arată zicând: „Ce iaste omul?” Cum ai zice, omul iaste o *nimica*, numai ce iaste *slăbiciune și urgie și neputință*. Iar mila lui Dumnezeu vezi câtă iaste de mare, că de lucrurile cele ce făcu pentru dânsul să miră proorocul și zice: „Ce iaste omul, de ai făcut atâtea măriri pentru dânsul?” Cunoaște dar câte sunt văzute și nevăzute, toate sunt făcute pentru dânsul. Pentru dânsul fu făcută vremea de la Adam pân' la venirea lui Hristos; pentru dânsul fu făcut raiul; pentru dânsul împărăția ceriului, pentru dânsul judecățile și caz-nele și minunile, bunătățile și legile; pentru dânsul fiul lui Dumnezeu fu om. Cine ar putea spune cele ce au făcut pentru dânsul și cele ce vor să fie?

Acestea toate le socotește proorocul și zice: „Ce iaste omul de s-au învrednicit a atâtea bunătăți, dar, și cinste?” Că de ar vrea cineva să știe adevărit și să cunoască câte au fost pentru dânsul și câte va să ia după acestea, el s-ar umplea de frică și de mirare. Deci, ia aminte, să știi câtă grijă are Dumnezeu pentru oameni, că zice proorocul:

43 Ps. 8,4.

„Cu *puținel* oarece l-ai micșorât decât îngerii?”⁴⁴. Aici zice proorocul și grăiaște această micșorare, pentru că cu *puținel* oarece au mai micșoratu Dumnezeu pre omu decât pre îngerii, pentru greșala și călcarea ce greși dentâi strămoșul Adam în rai. Dar cu ce l-au micșorat *puținel* decât pre îngerii? *Micșoratu-l-au cu moartea...* Cu slavă și cu cinste l-ai încununat”⁴⁵. Slava o socotește proorocul măriia cea ce o au luat întâi, iar cinstea ce o au luat Dumnezeu, iar care va să o ia după a doao venire a lui Hristos. Că dintâi i-au zis Dumnezeu: „Toate fierile pământului și păsările ceriului și peștii mării ca să înfri-coșeze și să se teamă de voi, și voi să le stăpâniți”⁴⁶. Apoi iar au zis: „Să călcați șarpele și scorpiia”⁴⁷.

Însă acum să lăsăm cele veci și de dă multu și să căutăm spre cele de acum, că slava și cinstea cea mare din legea ce a noao iaste, când ai cap pre Hristos, cându din Trupu Lui te priceștuești, cându ești frate și moștean și întocma cu dânsul, cându ai cinste mai mare decât Moisi, cum zice fericitul Pavel⁴⁸ nu ca cum își acoperea Moisi fața obrazului, că cel înălțat nu să înalță de această slavă în slavă înălțătoare; pentru această slavă spune proorocul mai înainte de vreme.

44 Ps. 8,5.

45 *Ibidem*.

46 Facere 9,2.

47 Luca 10,19.

48 II Cor 3,13-18.

пррѣка іермѣх . и паче стотнищ ²
 снлоаман , и егѣмь лѣтосе про
 пѣ . и егѣмь кѣрѣ и іоаннѣ
 црѣтовѣ . и оудѣ кѣма в рѣнскѣ .
 и населѣи кѣмъ блантин .
 іанѣсѣ боу сѣрѣдѣ по добрѣ и іогнѣ
 боу строившии кѣжѣ на еленѣ
 црѣца , мѣтѣ кѣжѣ на гоу коу сѣ
 нѣтѣна . • Мнѣжѣсѣ вѣамнѣ
 гасѣль и градѣ оу црѣкѣамѣ
 ѿда . и на да вѣсѣн сѣль на да
 рованіа . Златѣмъ кѣ серебрѣмъ
 и каменіемъ и кѣ серебрѣмъ и
 сѣтѣмъ и кѣ оу . • Тѣмъ кѣ
 сѣтѣмъ кѣ сѣтѣмъ кѣ сѣтѣмъ .
 Златѣмъ кѣмъ оу и кѣ сѣтѣмъ
 по црѣкѣамъ и кѣ оу кѣмъ по да .
 Сѣтѣмъ кѣмъ іерѣмъ кѣмъ іерѣмъ
 и мнѣмъ кѣмъ и кѣмъ кѣмъ кѣмъ
 ѿ вѣрѣтѣмъ кѣмъ кѣмъ кѣмъ кѣмъ
 кѣмъ кѣмъ кѣмъ кѣмъ кѣмъ кѣмъ

тнѡ . и прѣконыхъ въ мѣстѣ
 и въ хъ въ споща тн гдѣ сн гдѣ
 Сѣмъ сѣмъ въ прѣрѣтнхъ
 днѣн затварѣаше сѣднѣ еднѣ
 номъ бѣсѣ доукѣ . оумнѣ
 ннмъ же молебнн на голѣнѣ
 прѣклона . Обѣщаннмъ мо
 лѣбшкѣмъ полочннннхъ
 свѣспныхъ празннхъ днѣн
 протѣлааше . и въ сѣмъ
 и прѣпощн дѣшѣмъ и прѣла
 снмъ жѣтнмъ ласшѣмъ нозрѣннѣ
 снврѣшаше . Сѣмъ лѣмъ
 и сѣмъ нощнмъ нощнмъ стѣмъ
 пасхѣ . въ сѣмъ нощнмъ прѣ
 ложнмъ нощнмъ нощнмъ . поукѣ
 сѣмъ гдѣ днѣстѣмъ . лѣмъ
 днѣмъ бѣмъ велннхъ въ жѣшннѣ
 велѣвшѣмъ . прѣпощншѣмъ
 днѣмъ сѣмъ бѣмъ гдѣстѣмъ
 жѣмъ . въ сѣмъ мѣмъ зѣмъ бѣмъ

Dar ce iaste mai slăvită decât aceasta, când suntem soții cu îngerii și ne-am făcut fiii lui Dumnezeu, și încă nici pre unul al său iubit fiu ce au avut nu l-au cruțat, ci l-au trimis și l-au dat pentru noi. Dar ce slavă poate fi mai mare decât aceasta, când făcu Dumnezeu acestea toate pentru călcarea și păcatul cel dintâi! Că Adam n-ar fi făcut nici bine, nici rău. Dar cum ar fi putut face bine sau rău, nefiind el? Că cum să zidi, îndată dobândi atâtea cinste! Iată că și noi, câte răutăți facem, iar Dumnezeu tot ne învrednicește cu cinste mare și nespasă. Socotește de vezi, că zice Hristos: „De acum nu vă voi mai zice slugi, că sunteți frații și prietenii miei”⁴⁹.

Și încă nu numai atâtea, ce și îngerii ne slujăscu pentru mântuirea sufletelor noastre și nu suntem moșteni numai pre pământu, ci sântem părtași și bunătăților lui Hristos celor cerești”.

În mod îmbucurător, observăm că Sfântul Neagoe Vodă Basarab era inspirat de Duhul Sfânt. Nimeni n-ar putea scrie atât de inspirat, oricâtă carte ar fi învățat.

Iată ce limbă românească plină de mireasmă duhovnicească aflăm în celebrele Învățăături, care au biruit veacurile. Care popoare se pot lăuda cu asemenea capodopere din secolul XVI, încoace?

49 Ioan 5,12.

III

Învățăturile lui Neagoe Vodă Basarab, către fiul său Teodosie, sunt o adevărată capodoperă literară și duhovnicească. Iată, cât de frumos curge cuvântul Sfântului Neagoe, către fiul său Teodosie:

„Drept aceea să cinstim și să slăvim pre ziditorul nostru și să-i mulțămim ca celuia ce ne-au făcut și ne-au cinstit.

Trup ne-au dat, ca cu dânsul să-i slujim Dumnezeuului celui puternic și bun și întru nimic să nu lăsăm soarta diavolului, vrăjmașul lui Dumnezeu și pierzătorul sufletelor noastre. Să nu-l lăsăm să ne stăpânească el, ci totdeauna să rugăm pre Dumnezeuul cel milostiv, pentru că a Lui făptură și zidire suntem.

Gură ne-au dat ca să o desfacem și să o deșchidem și cu mare glas să lăudăm mărirea și puterea Lui, iar nu în cuvinte spurcate și în vorbe scârnavе, care nu se cad, nici să cuvin, de care apoi vom da și soamă la zioa cea mare și înfricoșată a judecății, la a doao venire a lui Dumnezeu.

Ochi ne-au dat ca să-i ridicăm în sus și să vedem slava lui Dumnezeu, cu a căruia poruncă să făcură toate, că „acela zise și fură, acela porunci și se zidiră⁵⁰, ceriul, văzduhul, soarele, luna, stelile și altele toate câte sântu văzute și nevăzute și să mulțămim lui Dumnezeu, făcătorul și dătătorul tuturor.

50 Ps. 32,9.

сътвори царѣцѣ доуна вѣстѣи
 и паремѣ прѣвоу. **†** **С.**
Второмѣ же **†** **С.** **третѣмѣ.**
† **И** **раклѣм же** **црѣмѣ** **паре**
темѣ **бысть** **а** **мнѣ** **то** **сирѣ**
неповѣ **д** **и** **мѣ** **и** **же** **и** **до** **а** **не**
стои **тъ** **на** **вѣ** **лнѣ** **и** **ш** **порѣ** **и** **рѣ**
стѣ **и** **рѣ** **•** **Г** **лѣ** **т** **ж** **е** **с** **ѣ** **ш** **и** **и** **ш**
гѣ **•** **т** **р** **и** **ш** **и** **н** **в** **л** **ѣ** **т** **а** **а** **г** **л**
сѣ **и** **б** **с** **е** **ѣ** **х** **о** **д** **и** **в** **ѣ** **п** **о** **л** **у** **п** **о** **ш** **и** **•**
п **о** **ж** **т** **р** **и** **с** **т** **ѣ** **ж** **д** **ѣ** **н** **ь** **•** **и** **к** **а** **д**
ѣ **т** **п** **ы** **и** **и** **п** **е** **п** **о** **вѣ** **д** **и** **м** **ы** **и** **с** **р** **ѣ** **т** **ь** **•**
ш **а** **и** **а** **вѣ** **•** **з** **•** **и** **м** **ц** **а** **с** **е** **т** **е** **в** **р** **ѣ** **а** **•**
вѣ **•** **д** **•** **и** **вѣ** **н** **е** **л** **ѣ** **т** **р** **е** **т** **ѣ** **ж** **с** **ѣ** **т** **ы** **к** **•**
м **ц** **ж** **•** **вѣ** **и** **ж** **е** **п** **о** **к** **л** **а** **н** **ѣ** **м** **ь** **•**
и **ш** **т** **о** **лѣ** **х** **а** **п** **рѣ** **т** **и** **в** **ѣ** **ц** **р** **ѣ** **г** **л**
в **п** **о** **ж** **и** **с** **т** **ѣ** **х** **и** **ж** **•** **н** **е** **р** **а** **с** **п** **и** **н** **а** **т** **и**
о **с** **ѣ** **ж** **е** **и** **и** **и** **г** **ы** **и** **а** **с** **р** **ѣ** **т** **ь** **•** **и** **а** **к** **о**
и **с** **р** **ѣ** **т** **ь** **л** **в** **е** **н** **ь** **•** **а** **н** **е** **п** **р** **о** **и** **с** **л** **е** **т** **ь**
и **а** **к** **о** **ж** **е** **п** **рѣ** **ж** **е** **•** **и** **а** **к** **о** **и** **с** **р** **ѣ** **т** **о** **и**
и **о** **х** **ѣ** **с** **п** **е** **с** **ѣ** **и** **е** **и** **м** **и** **р** **ѣ** **с** **ѣ** **т** **в** **о** **и** **•**

Limbă ne-au dat ca să slăvim și să trimitem laudă în sus neîncetat numelui său celui sfânt, și iar nu să o întoarcem spre bârfele și spre cuvintele deșarte, nici spre patimile cele drăcești, care sunt trupului cu dulceață, iar sufletului cu nevoie și cu muncă, nici să grăiești cele ce sunt spre ațâțarea pohtelor tâmpești. Că și apostolul zice: „Vorbele cel rele strică și putrezescu năravurile cele bune”⁵¹.

Urechile ni le-au făcut în cap ca cu dânsese să ascultăm și să auzim cuvintele lui Dumnezeu și să păzim toată legea și să facem voia Lui.

Mâini ne-au dat ca să le lărgim și să le întindem spre înălțimea ceriului și să dăm slavă lui Dumnezeu pentru toate fapăturile sale și să lungim spre mila Lui.

Picioarele ne-au dat, iar nu ca altor dihăanii, care sântu multe și necuvântătoare și umblă pre pământu după cum le iaste firea și voia lor și orîncătro vor să se întoarcă, într-acolo se pornescu și mergu. Ci noao se cade să pășim și să călcăm dreptu spre cele cerești și cu trupul, și cu capul, ca nu cumva să ne lunecăm în lucrurile cele trupești și lumești și putrede și trecătoare, ci să umblăm pre căile cele nevinovate, cum zice fericitul David: „Fericiți cei nevinovați, care umblă în legea Domnului”⁵². Și să pășim și să stăm spre privegherea cea de toată noaptea și mai ales în zilele cele mari și la praznicile cele dumnezeiești și în toate zilele vieții noastre.

51 I Cor 15,33.

52 Ps. 118,1.

Să păzim precum iaste legea și obiceiul și să vă feriți de toate răotățile și scârnaviile și spurcăciunile și să vă rugați lui Dumnezeu cu frică și cu cutremur, ca să se milostivească spre voi. Și lui Hristos să faceți rugăciuni și mulțămire, cu cântări pentru toate cele ce ne-au dat, cu rugă curată și cu trup și cu suflet neschimbat și neclătit”.

Dacă numai aceste învățături le-am urma, am fi mai aproape de împărăția lui Dumnezeu!

IV

După ce Sfântul Neagoe Vodă Basarab, se adresează cu formularea „Iubitu meu fiu” odraslei sale domnești, arătându-i că este necesar să cântărească și să laude neîncetat pe Dumnezeu cel mare și bun și milostiv și ziditorul nostru cel înțelept, arată rând pe rând, rostul mădularelor noastre cu care ne-a înzestrat Dumnezeu și fără de care am fi niște nenorocite ființe mutilate.

Pregătiți cu toate darurile lui Dumnezeu, Sfântul Neagoe Vodă Basarab ne îndeamnă, zicând:

„În sfintele și dumnezeieștile biserici, așijderea să aduceți lui Dumnezeu jirtvă fără de sânge și să vă priceștuiți sfintelor celor fără de moarte dumnezeieștilor taini ale lui Hristo, are cu adevărat suntu trupul și sângele

Fiului lui Dumnezeu, ca deaca vă veți priceștui cu sfântu Lui trup și sânge, să împărățiți cu dânsu întru împărăția Lui cea netrecătoare și viața de veci, precum singur Domnul Hristos au zis: „Cela ce va mânca trupul meu și va bea sângele meu, fiind vrednic, acelaia eu îi voi dărui viața de veci”⁵³.

Din textul de mai sus, vedem cum marele domnitor și sfânt isihast, Neagoe Vodă Basarab, îndeamnă pe fiul său Theodosie și pe toți cei de azi ca să ne pregătim, cu multă grijă, de a ne „priceștui cu sfântul Lui trup și sânge...”

Nu există nicio îndoială, că Sfântul Neagoe Vodă Basarab, avea o viață de creștin adevărat iar cunoștințele sale teologice erau de primă mână. Referirile la Sfânta

Scriptură sunt foarte bogate. El împodobesc textul, dându-i autoritate biblică. Marele domnitor, credea și trăia realitățile dumnezeiești cu o intensitate deosebită. Ce pot însemna oare cuvintele, după ce a îndemnat la împărtășirea cu Sfintele Taine: „să împărățiți cu dânsul întru împărăția Lui cea netrecătoare și viața de veci?”

Iar în imn de slavoslovie, Sfântul Neagoe Vodă Basarab, adaugă, plin de puterea Duhului Sfânt:

„Vezi mila lui Dumnezeu, vezi dragostea Lui cu care au iubit pre noi! Vezi darul Lui cu care ne-au dăruit!

53 Ioan 6,54.

Cât iaste de multă mulțimea milelor Tale, Doamne!⁵⁴ Că au urcat firea noastră cea omenească mai deasupra decât toate puterile cele cerești. Dumnezeu s-au înălțat și au șezut pre scaunul mării puterii Sale. Iar alte fapte care sunt supt ceriu și lucrurile ale lui Dumnezeu, toate sunt tocmiți și rânduie în treaba și în slujba neamului omenescu: soarele, luna, stelile, văzduhul, vântul, ploile, pământul și marea și toate câte-s într-însa. Iar pre omul făcu-l viețuitoriu și împărat și biruitor tuturor faptelor sale câte sântu supt cer, și încă nu numai atât; că-l făcu soț și moștean și iubit fiu și-l dăruie de fu Dumnezeu și biruitor împărășii Sale cei cerești, cum iaste scris și zice: „Fiți sfinți, cum sunt și eu sfânt, fiți dumnezei, cum sunt și eu Dumnezeu!”⁵⁵ Și iar mai zice: „Eu zis: toți sunteți dumnezei și fiți fiii Celui de sus, iar voi muriți ca oamenii și ca unul din domni cădeți!”⁵⁶.

Adâncimea Învățăturilor lui Neagoe Vodă Basarab către fiul său Theodosie este indiscutabilă. Ne aflăm în fața unui *manual* veritabil de înaltă teologie ortodoxă. Se vede limpede, că domnitorul isihast era, nu doar un teoretician ca mulți alții, ci un mare trăitor al realităților dumnezeiești!

54 Ps. 30, 10.

55 Levitic 20, 26.

56 Ps. 81, 6.

V

Domnitorul Neagoe Vodă Basarab, sfântul de la începutul vieții sale pământești, cu orice prilej din viața sa, aducea laudă și mulțumire lui Dumnezeu. Știa și simțea în adâncul inimii sale, că mila lui Dumnezeu întrece orice închipuire. În rugă și extaz, ca și David proorocul, exclama: „Cât iaste de multă mulțimea milelor Tale, Doamne!”⁵⁷.

Niciodată nu cade omul din iubirea nesfârșită a lui Dumnezeu, dacă are grijă să nu se depărteze de legea cea sfântă. Căderile noastre vin, uneori, pentru a ne ajuta să ne mântuim. Sfântul Neagoe avertizează pe fiul său Theodosie, astfel:

„Iar domnii în ce chip cad de la Domnul și Dumnezeul lor? Cad unii din *credință*, iar alții din *fapte*. Deicii ei mor. Că oamenii carii sântu suptu stăpâniri, cu trupurile mor domnilor și împăraților pământești, iar cu sufletele ei mor lui Dumnezeu, dacă îi ajunge amarnica moarte și sântu nepocăiți de păcatele lor. Căci măcar deși zice că: „nu iaste după moarte plângere, nici în iad tânguială și vaete” (Hrisostom, Despre răbdare), iar cu adevărat iaste, și acolo sântu țipetile cele cu nevoie și suspinile și gemetile cele grele și oftările cele amară. Că acolo lăcuiescu în muncile cele groaznice și fără sfârșit și în focu

57 Ps. 30, 19.

шерхѣѣ . и ѿ ѿмѣхъ помощѣ
 просити . • Къ немѣ нѣмѣ
 дѣнь прѣзювати и коушновѣѣ
 въ хукомо положѣ . іако прѣвѣ
 сѣшѣи дѣнь спсѣнаго съмогѣ
 нѣа ѿбѣдѣ . • Сѣспѣнѣсѣи
 дѣагооны , велицѣѣ спсѣбѣ
 шѣтѣѣи . и мѣнѣжѣи шѣпѣ
 нѣа нѣлаво словѣа и мѣтѣвѣ
 дѣнь нѣмѣи творѣи , въсѣдѣ
 хѣвѣнѣтѣлѣтѣ . • Посѣмѣпѣ
 поучѣи поспѣи и поучѣи
 дѣнь . пѣмѣпѣи раѣнѣжѣвѣмѣ
 сѣдѣбѣи , на ѿбѣдѣгѣ
 тѣлѣи спсѣа . • Сѣсѣмѣоу сѣ
 дѣмѣи въ рождѣнѣи сѣвѣа провѣ
 жѣи пождѣи , даждѣо
 нѣтѣмѣмѣтѣ . • Сѣшѣи
 жѣвѣи нѣтѣмѣтѣмѣтѣ
 бѣдѣа нѣсѣвѣлѣи тѣсѣ
 дѣи нѣа поленѣи нѣа нѣ

nestinsu totdeauna se află, avându plângere necurmată și nemângâiată, și nici de un folos iaste”.

După ce Sfântul Neagoe pune în față oglinda duhovnicească în care trebuie să se vadă fiul său Theodosie, apoi urmează sfatul său plin de sfântă înțelepciune:

„Dreptu aceia, iubitul meu fiu, să fii milostiv tuturor oamenilor și tuturor gloatelor, care ți le va da Dumnezeu pre mâna ta, pentru care însuși Domnul Dumnezeu nostru și Mântuitorul Iisus Hristos ș’au vărsat sfântul sânge al Său. Și să nu omori pre niminea fără’ de judecată dreaptă și fără de ispovedanie, ca să nu fii și tu junghiat fără de milă, ca noatenii și ca mieii; că sângele omului nu iaste ca sângele vitelor sau ca altor fieri sau ca al păsărilor, ci iaste într-alt chip, sânge ales și curățit cu sfântul sânge al Domnului nostru Iisus Hristos, care l-au vărsat pre cruce în cetatea Ierusalimului, în zilele lui Pilat de la Pont. Ca nu cumva, pentru pripa, să moară ție cu trupul, iar lui Dumnezeu cu sufletul. Că și noi înșine carii suntem, măcară domni, măcară bogați, măcară săraci, tot greșim lui Dumnezeu și sântem vinovați și vom să stăm toți dimpreună la înfricoșata judecată a lui Hristos. Că însuși Hristos pentru sufletele noastre de bună voie a Sa s-au dat spre moarte, ca pe noi pre toți să ne facă fiii lui Dumnezeu.

Pilda: Eu zis: Toți sunteți dumnezei și fiii Celui de sus. *Tâlcul:* Zise Doamne: Ca un bun, pre toți i-am făcut

împărați și domni și puternici, iar ei se-au întorsu în lucruri rele și deșarte.

Pilda: Iar voi muriți ca oamenii. *Tâlcul:* Iar voi cuge-tând cele pământești, periți!

Pilda: Și ca unul din domni cădeți! *Tâlcul:* Și satana era domnul îngerilor, iar pentru trufia lui căzu.

Așisderea și fieștece domnu semeț și nemilostiv va cădea și nu se va scula. Iar de se va tâmpla domnului să cază, iar apoi el se va întoarce și va plânge de căde-rea sa cu toată inima, are Dumnezeu putere să-l rădice; că Dumnezeu iaste judecătorul, și a Lui iaste judecata. Cum iaste zis: Domnul va judeca marginile pământului, ca un drept ce iaste, și va da putere împăraților noștri, și va înălța cornul unsului său⁵⁸. Dreptu aceia să nu se laude înțeleptul cu înțelepciunea sa, nici puternicul cu puterea sa, nici bogatul cu bogăția sa. Ci de acestea să se laude Cel ce se laudă,⁵⁹ măcar de ar fi împărat, măcar domnu, măcar biruitor; tot să cunoască pe Dumnezeu, care l-au făcut, și cu frică și cu cutremur să facă judecată pre pământu⁶⁰.

Condiția esențială ca domnul pământean să facă judecată dreaptă pe acest pământ supușilor săi, este cunoașterea lui Dumnezeu care ne-a zidit. Sfiala și

58 I Regi 2, 10.

59 I Regi 2, 9.

60 *Ibidem*.

iubirea arătată lui Dumnezeu ne depărtează de orice păcat și asuprire.

Iar ca vârf al argumentărilor biblice, blândul domn al Țării Românești, Neagoe Basarab, folosește epistola către Evrei, a Sfântului Apostol Pavel: „Faceți pace și rugă cu toți, că fără de acestea nimeni nu va putea vedea pre Dumnezeu”⁶¹.

Întâlnim aici un imperativ! Fără *pace* și *sfințenie* nu vom avea nicio speranță pentru mântuire!

VI

Pentru a vedea pe Dumnezeu este absolut necesar să trăim în bună pace cu toți oamenii și să avem sfințenie în comportamentul nostru de fiecare zi. Cunoașterea lui Dumnezeu, Care ne-a zidit din iubirea Sa veșnică, este suprema știință. Iar dacă facem binele, ne vom asemena Împăratului Cel veșnic.

Sfântul Neagoe Basarab, sfătuiește astfel, pe fiul său Theodosie:

„Vezi, iubitul meu, pre Împăratul cel mare, care ne-au iubit și ne-au făcut și pre noi împărați pre pământu, ca și pre Sine, și-i iaste voia să fim și în cer. Și dacă vom vrea noi, vom fi, numai să facem bine și vom fi împărați
61 Evrei 12, 14.

даишахирѡдопростираше
 десницѡ . въсѣми Обиліи
 ѡбподоуа . **Н**ѣкогда пасѡ
 бѣдѣ Спѣсѣни призванъ . еице
 ісѣмнимъ слово по двѣже . блго
 дѣтїи двѣдше . раговлаиба
 прѣковѣ испокнѣдѣгїи .
 іако вѣсѣиже прѣже мене прѣ
 въишица . нѣторазѣмїю
 спѣху сѣ іако ннї . то же ннѣ .
 двѣижеи вѣсѣго вѣсѣи ма
 ма днїи сѣ спѣху сѣ . толи
 чѣи сѣи . толи чѣи сѣи .
 толи чѣи сѣи сѣи . нѣ по
 нежеи ннѣи по сѣи сѣи прѣ
 вѣи жѣи сѣи сѣи сѣи сѣи
 го сѣи . жѣи сѣи сѣи сѣи
 го сѣи сѣи сѣи сѣи . іако
 даиѣи вѣи сѣи сѣи сѣи
 нѣи сѣи сѣи сѣи сѣи
 сѣи . О ннѣи сѣи сѣи

în veci. Însă împărățiile și domniile ceste după pământu suntu în mâna și în voia lui Dumnezeu, și în nevoințele noastre cele bune se-au dat. Iată împărăția cea cerească încă iaste în voia noastră și ne-o va da Dumnezeu, numai de vom vrea.

Oară cunoști care iaste împăratul cel mare și puternic? Acela iaste împăratul împărăților și domnu domnilor și Dumnezeu dumnezeilor, carele biruiaște vii și morții și a făcut toți vecii”.

După ce Neagoe cel Sfânt arată fiului său Theodosie, cine este împăratul „cel mare și puternic”, îl îndeamnă cu iubirea de tată: „Pentru aceea dă slavă Celui ce te-au ridicat din pământu și te-au făcut lui fiu și ceriurilor împărat și noroadelor și oamenilor biruitor mai mare și poruncitoriu, și te-au pus domnu pre pământu, să judeci oamenii pe dreptate și săracilor în judecată, cum zice proorocul grăind: „Doamne, dă judecata ta împăratului și dreptatea ta fiului împăratului”⁶². Dară de ce împărat grăiaște proorocul? Grăiaște de împăratul Hristos. Cunoști că „tot darul desăvârșit pogoară de sus, de la Tatăl”⁶³ și pre împărat, și pre domnu, și pre preot, și pre tot omul carele iaste a lui Dumnezeu”.

Nicio clipă, Neagoe Sfântul, nu lasă fiului său Theodosie, să înțeleagă cumva, că el ar fi ceva anume, cu

62 Ps. 7, 11.

63 Iacov 1, 17.

putere de la sine. Tot darul vine de sus, de la Părintele Luminilor și este obligatoriu să se înțeleagă legătura noastră cuviincioasă „suptu puternica mână a lui Dumnezeu”.

Învățăturile lui Neagoe Basarab, ne-au rămas drept mărturie a unui tratat de morală și justiție divină, precum bine citim:

„Acum pricepeți, împăraților, și vă învățați, toți cei ce judecați pământul, lucrați Domnului cu frică și vă bucurați cu cutremur, primiți învățături, ca să nu se mânie cândva Domnul spre voi și să pieriți din calea dreptului, când se va ațâța de pripă urigia Lui... Dreptu aceia să cade împăratului și domnului să aibă judecată dreaptă și nefățarnică, dimpreună și alte bunătăți toate, că „cinstea împărătească și domnească judecata iubește”, cum iaste zis⁶⁴. Că împărații cei adeveriți nimic nu fac fără de judecată, că cu judecată sântu îndreptători și puternici. Tu, Doamne, ca un Dumnezeu ai gătit dreptatea Ta și o ai dat-o împăraților și domnilor, iar adevărînța o ai împărțitu tuturor oamenilor... Măcar de ești împăratu, măcar domnu, măcară bogat, măcară sărac, toți vă închinați razimului picioarelor lui, că iaste sfânt⁶⁵ și acela iaste domnul și judecătoria cel înțeleptu și înfricoșat și vecinic. Deci, de vei judeca pre cineva cu judecată nedreaptă și fățarnică, Dumnezeu va fi ție și oamenilor tăi judecător

64 Ps. 98, 3.

65 Ps. 98, 5.

cu plată, că zice: „Eu sântu izbânditoriul și voi izbândi”⁶⁶. Iar proorocul zice: „Jalea și suspinile săracilor le-ai auzit, Doamne, gătirea inimilor lor le-am socotit urechea ta. Judecă săracului și smeritului, ca să nu mai adaogă după aceia a să mai înălța. Că iaste zis: „În zadar va fi tulburarea celor ce se mărescu”. Iar de vei face judecată fățarnică, tu cugetă cându se va lua judecata de la tine și se va da altuia, carile va judeca cu dreptate oamenilor lui Dumnezeu. Și va face izbândă Dumnezeu, precum au zis: „și suspinile săracilor nu vor peri până în sfârșit”⁶⁷. Că măcar de ești împăratu sau domnu, iar judecata tot iaste a lui Dumnezeu și cu porunca Lui ești pus păstor tu, și tocmitor faptelor Lui. Pentru aceia scrie, de zice: „Fraților, judecați pe dreptate și prietenilor și streinilor și celor mari și celor mici. De nimenea să nu-ți fie rușine, că judecata iaste a lui Dumnezeu”⁶⁸. Ci câtă vreme va fi dată pre mâna ta, fie-ți grijă și frică de slujba care ți-au dat-o Dumnezeu în seama ta, că nici ai adus nimic cu tine într-această lume, nici vei să iei nimic. Ci cum zice dreptul Iov: „Gol te-ai născut din pântăcile mâne-ta, iar gol te vei duce”⁶⁹, dacă nu vei fi îmbrăcat cu lucrurile cele ce se cad ale bunătății. Că „nimic nu iaste al tău”, cum

66 Deut. 32, 35.

67 Ps. 9, 18.

68 Deut. 1, 17.

69 Iov 1, 21.

[illegible]

zice apostolul⁷⁰, ci toate-s ale lui Dumnezeu. Iar, deși ai tu, nu te lăuda, că de la Dumnezeu le-ai luat, ca să dai schiptrul și steagul împărăției și domniei tale cu multă mulțumire, cum și împărații cei mai dinainte vreme și-au dat împărățiile în mâna lui Dumnezeu Tatăl, cu multă îndrăznire și cu multă cinste și cu multă îndreptare. Și cu împărățiile lumii aceștii trecătoare au dobândit împărăția cea netrecătoare a ceriului și au luat cununa bunătăților din mâinile lui Dumnezeu. Și să nu ți se înalță inima, nici să te trufești de limbile și de năroadele cele multe, că de la Dumnezeu fu dată puterea voao și biruința de la Cel de Sus”.

Cu multă știință duhovnicească, Sfântul Neagoe Vodă Basarab, dă cele mai valoroase sfaturi fiului său Theodosie.

Ne aflăm în fața unor texte celebre!

70 I Timotei 6, 7.

„Tată milostiv, asemănându-se Domnului ceresc”

Materialul cercetat și tălmăcit de specialiști legat de Neagoe Vodă Basarab, de la începutul viețuirii sale în această frumusețe a lumii văzute și până la trecerea în Țara de peste veac, este imens și te transpune într-o lume plină de frumuseți și vrednicii, dar și de încercări, uneori, peste puterile omului de a fi învinse, dacă nu are „ajutorul de sus, de la Părintele Luminilor!”

*Alai Cler și credincioși la Putna cu prilejul proclamării canonizării
Sfântului Ștefan cel mare și Sfânt*

7
 79
 вѣспѣнашаго іѹхана крѣп-
 ра сплѣша . и вѣрѣхъ прокодо-
 ша . съмрагѣи же и погрѣше-
 нїи прѣдѣша . Сѣмо власто-
 вѣи бо вѣтрѣ гнѣвъ въ сѣрце .
 и по мѣти днѣхъ въ вѣнѣсе сѣ-
 нѣ оцѣхъ на нѣсѣ . ѿ нѣхъ же
 неспидѣ . мѣти рами ѿгнѣхъ
 ѿ сѣдѣхъ . и дѣлны же сѣрце не
 быша . ѿ нѣхъ званїи ѿ нѣхъ спо-
 мѣнѣхъ и гнѣхъ погнѣхъ
 вѣрѣхъ мѣхъ вѣхъ несе нѣа . по-
 слѣхъ оу ченїи хъ снѣхъ сѣхъ
 на нѣхъ . на нѣхъ оу дѣхъ на нѣхъ
 сѣхъ . по вѣхъ гнѣхъ мѣхъ сѣхъ
 неспидѣхъ вѣхъ вѣхъ вѣхъ вѣхъ
 при вѣхъ гнѣхъ оу дѣхъ хъ ромѣхъ
 зѣхъ хъ же нѣхъ блѣхъ . еже сѣхъ
 вѣхъ нѣхъ зѣхъ . еже вѣхъ хъ
 зѣхъ вѣхъ нѣхъ ѿ дѣхъ вѣхъ
 хъ ромѣхъ и же нѣхъ про нѣхъ и нѣхъ

Atunci când am publicat volumul, *Sfântul Voievod Ștefan cel Mare între cer și genune*, în anul 2004, cu prilejul proclamării canonizării care a avut loc la Mănăstirea Putna, am întâlnit similitudini cu domnia ambițioasă a domnitorului Țării Românești, Radu cel Mare, în al cărui Sfat Domnesc era și tânărul Neagoe din marea familie a Craioveștilor. Răspundea în Cancelaria domnitorului de legăturile cu lumea externă, deși era de-abia trecut de 20 de ani, având pregătirea culturală și duhovnicească necesară în marea școală a timpului, Mănăstirea Bistrița Vâlcii, știind graiurile țărilor vecine, conducând soliile prin țările din Occident și Orient, și cunoscând pe marii gânditori de atunci și scrierile lor.

În Bănia Craiovei și în școala de la Mănăstirea Bistrița, unde era înconjurat de boierii Craiovești, unii înrudiți prin căsătorie cu domnițe de la curtea despoților sârbi, Neagoe avea să învețe nu doar slavona, dar și limba sârbă cu mult mai înainte de 1504, când despotul sârb Gheorghe Brancovici, devenit mitropolitul Maxim de mai târziu, este nevoit să se refugieze cu nepoata sa, Milița, fiica fratelui său, despotul Iovan Brancovici. Tânărul Neagoe se va căsători cu aceasta chiar în 1504. Tot aici, la chinovia ctitorită de Barbu Craiovescu, marele ban, care se călugărește în 1520, luându-și numele de Pahomie, avea să se adăpostească o

и повелѣтъ кы гл҃ати •
 А шевѣи рече лоуи тебѣ сѣмъ дуи
 кы . пѣхотѣ на сѣбѣ о вѣхо
 дити нѣзиави . ꙗко ѿ нѣмъ
 гл҃ати прѣвыма • прїимѣ
 тебѣ снаж рече на шѣшх сѣгомъ
 дѣлавы . и вѣдѣте мнѣ
 ителѣкѣи ерѣмѣ . и вѣвѣсен
 іхъ деи . и да же до послѣдны
 земли • и повелѣ паисы .
 сѣдѣи сѣтковавыи пѣтрѣхъ
 посланїи ѿ брѣзлїа . сѣдѣ
 и сѣтковаи мнѣ вѣдѣзисы •
 и еторѣи пѣи нѣи хъ де ѿ прѣ
 иѣе оуспрѣмншѣ . и мнѣ
 говѣи ерѣмѣ прѣвышѣхъ вѣ
 ма . та же ѿ нѣ ѿ пѣи нѣ
 шѣ . ꙗко расѣлшѣхъ вѣдѣ
 кы • ты же зри нѣе жѣ доу
 любоу тѣе . Елики ꙗже
 ѿ брѣшѣе тѣе . призови тѣ

vreme Patriarhul Nifon al II-lea al Constantinopolului, după ce l-a alungat Radu cel Mare de la Mitropolia din Târgoviște, după anumite mărturii.

Neagoe îl ocrotește, fără voia domnitorului, devenindu-i ucenic. Așa aflăm de la Gavriil Protul, cronicarul și conducătorul Muntelui Athos, scriind în *Viața Sfântului Nifon*, că Neagoe l-a avut profesor și duhovnic pe Sfântul Nifon: „Iar fericitul Nifon îl întârea în învățăturile sale”.

*Sfântul Nifon al Constantinopolului,
conducătorul vieții bisericești din Țara Românească,
între anii 1503–1505*

Întâlnirea fericită cu eruditul și evlaviosul patriarh ecumenic, îi va aduce tânărului Neagoe un folos nebănuit. După cum s-a văzut mai târziu, bogăția învățăturilor de înaltă tărie duhovnicească, precum și cunoașterea limbilor de circulație europeană din vremea aceea, avea să ducă la alcătuirea operei sale celebre, de erudit incontestabil, *Învățăturile către fiul său Teodosie*.

Norocosul Neagoe Basarab a avut un prilej tot așa de fericit, că la Târgoviște a participat, negreșit, la zidirea bisericii Mănăstirii Dealu, ctitoria lui Radu cel Mare, într-un stil fără precedent în Țara Românească. Neterminată din pricina morții lui Radu cel Mare, în anul 1508, biserica va fi isprăvită de marele domnitor Neagoe. Mai târziu, dar și ca încununare pentru instruirea viitorului domn al Țării Românești, Neagoe participă la tipărirea primului *Liturghier* în limba slavonă, în anul 1508, a *Octoihului*, în 1510 și a *Tetraevanghelului*, în 1512, pregătite cu migală de învățatul Macarie, la Mănăstirile Bistrița și Dealu, unde s-au și tipărit.

Trece dincolo de orice îndoială că tânărul Neagoe, cu inteligența sa sclipitoare, plin de credință în Dumnezeu și adâncă evlavie, a fost nu numai învățăcelul ilustrului savant și istoric, ci și ajutorul erudit la tipărirea primelor cărți de slujbă pe teritoriul Țării Românești.

Cât de odihnitoare vor fi fost clipele când Macarie, împodobit de bogăție cărturărească și duhovnicească, dimpreună cu Neagoe și alți învățați din obștea bistrițeană, au orânduit spre tipar celebrele manuscrise, capodopere ale culturii și evlaviei românești!

Fericite vremi de sfințenie, cărturărie și ctitorire!

Liturghier 1508

Tetraevangel 1512

Neagoe Vodă Basarab, Principe isihast

Cum ne vom mai mira, că atunci când a fost chemat la domnia Țării Românești, el a și început zidirea Mănăstirii Argeșului, între anii 1512-1517 și desigur continuarea zidirii Mănăstirii Dealu?

Mănăstirea Dealu

Cum nu vom înțelege, că osteneala sfântă pentru scoaterea la lumină a sfintelor cărți de slujbă, ajutându-l pe Macarie, l-a dus pe evlaviosul Neagoe Basarab, la gândul de a scrie și tipări o carte magistrală și unică de învățătură, pe care a adresat-o fiului său Theodosie?

Nimic nu este întâmplător!

Neagoe Vodă Basarab a crescut din rădăcină domnească, hrănită cu învățătura cea mai înaltă și cuprinzătoare, în duhul isihast athonit, de la sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului următor. Acest secol al XVI-lea a debutat, ca roua Duhului Sfânt, prin Neagoe Basarab.

Mănăstirea Vatoped

El proteja și ajuta creștinătatea dreptmăritoare, care gemea sub tirania agarenilor cotropitori, precum ne arată cronicarul Gavriil Protul, în *Viața Sfântului Nifon*, patriarhul Constantinopolului: „Ce vom spune despre lucrurile și mănăstirile pe care le-au miluit?... Și în toate laturile de la Răsărit până la Apus și de la Amiază-zi până la Amiază-noapte, toate sfintele biserici le hrănea și cu multă milă pretutindeni da. Și nu numai creștinilor fu bun, ci și păgânilor, și fu tuturor *tată milostiv, asemănându-se Domnului ceresc*, care strălucește soarele său și ploaia și pe cei buni și pe cei răi, cum arată Sfânta Evanghelie”.

Dacă vom îndrepta o atentă privire asupra documentelor care ne arată bogăția daniilor făcute de către domnitorul român la mănăstirile de la Muntele Athos, rămânem uimiți. Pe lângă renovări, daruri de obiecte de cult și zidiri, se adaugă danii anuale aproape la toate chinoviile monahale: Cutlumuș, 10.000 de aspri; Zografu, 3.000 de aspri; Xenofon, 2.000 de aspri; Rusicon, 4.000 de aspri; Vatoped, 200 de taleri; Iviron, 200 de taleri; Hilandar, 7.000 de aspri anual; Marea Lavră etc..

Nu mai prejos s-a arătat mila lui Neagoe pentru Patriarhia din Constantinopol, Ierusalim și Muntele Sinai, Meteorele de pe stânca Tesaliei, Ascalon, în Siria, și pe unde n-a rourat mila creștină a celui mai mare ctitor din lume?

Inima și sufletul de aur ale slăvitului ctitor Neagoe Vodă Basarab

Creștinătatea din întreaga lume a auzit de inima și sufletul de aur al slăvitului Neagoe Vodă Basarab, domnitor al Țării Românești, unde bisericile și mănăstirile primeau cu îndestulare, mila domnească a darnicului Neagoe Basarab.

Mănăstirea Tismana

Vistieria domnească se înmulțea ca untdelemnul văduvei din Sarepta Sidonului, mereu, iar grija Voievodului Ctitor, veghea ca o candelă aprinsă și la ctitoriile domnești de la Tismana, pe care o acoperă cu plumb, metal foarte scump, de la Cotmeana, Vișina, Cozia, Dobrușa, Nucet, Ostrov, Snagov. El continuă și isprăvește de zidit Mănăstirea Dealu, iar biserica Mitropoliei din Târgoviște o dorea a fi o nouă împlinire a ctitoriilor sale, aceasta fiind sfințită în anul 1520.

Remarcabilă și monument de culme, din viața pământească a strălucitului domnitor Neagoe Basarab, rămâne peste veacuri, Mănăstirea de la Argeș, zidită în timp record, cu piatră din Albeștii Muscelului, de către meșterii români și chemați din Ardeal, Serbia, Elada, Veneția, Armenia și Constatinopol.

Trupul bisericii închinat Maicii Domnului

Doar cinci ani, dintre care mai mult de jumătate au fost toamnă, iarnă și primăvară – așadar doar în doi-trei ani – celebrul și sfântul domnitor Neagoe a ridicat spre cer trupul bisericii închinat Maicii Domnului, dăltuit în piatră și marmură, cu turelele răsucite, îndreptate spre spațiul și timpul lui Dumnezeu.

Nu se mai văzuse asemenea minune!

Cine l-a îndemnat pe Neagoe să ridice astfel de *Imn* de slavă lui Dumnezeu, din materia zidită de El? El, Neagoe, însuși Manole, după ce a isprăvit Mănăstirea Dealu, începută de Radu cel Mare, a făcut una și mai frumoasă, Mănăstirea Argeșului.

Intuia că va fi mai mare ca Radu Voievod!

Mai mult, Neagoe creștea o dată cu Mănăstirea Argeșului și cu sfințenia în sinea sa, răsucind firele de aur ale jertfei care unea pământul cu cerul, prin turelele care se înșurubau în Univers. Era cântecul lui cel din urmă care se arăta pe plaiurile Argeșului. Acest cântec l-a auzit și Gavriil Protul, care a exclamat:

*Catedrala Arhiepiscopală de la Curtea de Argeș,
clădită între anii 1514-1517*

„Și așa vom putea spune cu adevărat, că nu era așa mare și sobornică precum Sionul, pe care-l făcuse Solomon, nici ca Sfânta Sofia, care o făcu Iustinian Împăratul, iar ca *frumusețe este mai presus decât acelea*”.

Sfințirea Catedralei, la 15 august 1517, închinată Adormirii Maicii Domnului, dar și cu gândul la mama sa, Neaga, despre care scrie ca nimeni altul în lumea aceasta, a strâns în comuniunea dragostei creștine ortodoxe pe Patriarhul Teolipt al Constantinoplei, cu un strălucit sobor de mitropoliți, preoți, diaconi și chiar pe Protosul Athosului, cronicarul învățat Gavriil, care ne va lăsa știri prețioase de la începutul secolului al XVI-lea.

Bazilica Sfântul Petru din Roma clădită într-un secol

La Argeș, Neagoe cânta în Imn de slavă ctitoria sa divină, Mănăstirea Argeșului, în timp ce la Roma se ridica surata sa, San Pietro, în cuprinsul unui secol de înfruntări și osteneli.

Ce bazilică s-ar fi zidit în Argeș, timp de o sută de ani, dacă în doar câțiva ani (1514-1517), Neagoe Ctitorul a ridicat Potirul de Aur al credinței, arhitecturii și evlaviei ortodoxe românești?!...

Domn creștin și bazileu, purtând coroana împărătească a credinței în Hristos

În sufletul lui de domn creștin ortodox și de bazileu, purtând coroana împărătească a credinței în Hristos, a gândit să lase moștenire urmașilor săi, popor și domn de țară, ultimul său cuvânt, precum rosteau marii duhovnici și isihasți, înainte de a se odihni cu trupul în sălaș, sub lespede și cu sufletul în fața judecării lui Dumnezeu.

Auzind cum poetul grec Maximos Trivalis îl numea „divinul” și îl așeza tocmai în palatele Olimpului; că Al. Piru îi lăuda: „dragostea pentru cultură și rafinament artistic”; N. Iorga îl numește: „domn cu apucături împărătești și *domn cu atâta dor de frumusețe, cum nu mai avusesem altul înainte de dânsul*”; iar Ion Bogdan îl crede, pe drept cuvânt: „unul din cei mai culți domni ai noștri din vechime”. B. P. Hașdeu l-a numit: „Marc Aureliu al Țării Românești, principe artist și filozof”. Așadar, Neagoe Vodă Basarab, nu putea să ne păgubească de primul și cel mai complet tratat de teologie, de la începutul

secolului al XVI-lea, împletit cu celebrele *Învățăături* în arta domniei și a slujirii supușilor săi, numită de același B. P. Hașdeu: „monument de literatură, politică, filozofie și elocvență”.

Și așa, spre sfârșitul vieții pământești, Neagoe Basarab, știind că agarenii sunt năvăliți în fel și chip, că și cei din Europa își cam leapădă credința și pietatea, iar *casnicii săi* au nevoie de întărire în credință și înțelepciune, ne-a lăsat în dar, *Învățăturile* sale ca testament, urmașilor-urmașilor săi.

Acad. Gheorghe Mihăilă

Prof. Dan Zamfirescu – istoric

Cartea cu *Învățăturile* lui Neagoe Vodă Basarab, ar trebui să stea alături de Biblie și Cartea de Rugăciuni, la căpătâiul fiecăruia dintre noi.

Trebuie să ne reamintim că Neagoe Vodă Basarab, a fost domnitorul care a îndemnat cele mai multe minți și condeie să se avânte la cercetare și scris, culminând cu traducerea din slavonă a *Învățăturilor* de către acad. G. Mihăilă, cu aparatul critic aferent și exegeza desăvârșită.

Iar despre istoricul profesor Dan Zamfirescu, acela care a dovedit științific paternitatea capodoperei *Învățăturile* lui Neagoe Vodă Basarab către fiul său Teodosie, am putea spune, fără a greși, că este „fiul de suflet” al lui Neagoe Vodă Basarab.

Domn al culturii românești!

Mitropolitul Antonie Plămădeală, în anul 1981, scotea de sub tipar *Dascăli de cuget și simțire românească*. Peste 50 de pagini sunt dedicate lui *Neagoe Basarab, Domn al culturii românești!*

Mitropolitul Antonie Plămădeală

Întreg studiul este de o frumusețe rară. Voi reda în continuare câteva crâmpeie: „Prin *Curtea de Argeș* și prin *Învățăturile către fiul său Teodosie*, Neagoe, voievod Basarab, și-a câștigat *un loc veșnic viu în istoria, cultura, civilizația și conștiința românilor*. Domn al culturii românești îndeosebi, a realizat în *Învățăături*, ca și în *catedrală*, o sinteză românească originală, între umanism și gândirea religioasă a vremii, sinteză care a surprins și a concretizat, în forme *scrise și zidite*, trăsăturile esențiale și fundamentale ale sufletului românesc, iubitor de frumos și de bine, realist și echilibrat”.

Neîndoielnic, marele cărturar Antonie Plămădeală a surprins în mod strălucit, icoana de Ctitor a Sfântului Neagoe Vodă Basarab!

„Tuturor tată milostiv, asemănându-se Domnului ceresc”

Care ar fi textul care ne-ar îndritui să-l considerăm sfânt pe Neagoe Vodă Basarab, pe lângă toate cele, pe scurt, scrise în această carte?

Iată textul cheie: „Ce vom spune despre lucrurile și mănăstirile pe care le-au miluit?... Și în toate laturile de la Răsărit până la Apus și de la Amiază-zi până la Amiază-noapte, toate sfintele biserici le hrănea și cu multă milă pretutindeni da. Și nu numai creștinilor fu bun, ci și păgânilor, și fu tuturor *tată milostiv*, asemănându-se *Domnului ceresc*, care strălucește soarele său și ploaia și peste cei buni și peste cei răi, cum arată Sfânta Evanghelie”.

Iar la sfințenia lui Neagoe Vodă Basarab este părtaș și Neamul Românesc pe care l-a domnit, că toate milele le-a făcut din zestrea lui cea darnică.

La așa popor cuminte, așa Domn!

La așa Domn Sfânt, așa Popor!

Testamentul Sfântului Neagoe Vodă Basarab pentru viitorime

Arătându-i-se sfârșitul în curgerea zilelor, Neagoe, în suferințele doar de el știute, orânduind toate în țară și pacea cu toți vecinii dinafară, a redactat și *Testamentul* său din urmă, după scurta sa viață pământească, de doar 39 de ani!

Umblând prin lumea din Răsărit și Apus, cercetând bibliotecile și adunând ca albinda mierea din floarea științelor, Sfântul Neagoe Vodă Basarab a avut prilejul fericit ca însuși Sultanul să-I încredințeze construirea unei moschei la Constantinopol, dovedind pricepere de arhitect desăvârșit. Drept recunoștință a deosebitei prețuiri arătată de către Sultan, a primit în dar, după cum se spune, o parte din materialele necesare construirii celebrei Catedrale de la Curtea de Argeș.

De asemenea, a avut bucuria dumnezeiască, de a-l întâlni pe Macarie, tipograful, cu care a lucrat la tipărirea sfintelor cărți și apoi ca mitropolit pe timpul domniei sale. O altă bucurie duhovnicească a fost întâlnirea cu

Patriarhul Nifon, pe care l-a ocrotit și de la care a învățat tainele pregătirii cărturărești și apoi a avut și marea bucurie a întâlnirii cu Maxim Brancovici, învățatul mitropolit sârb, unchiul soției sale, Milița. Toate aceste împrejurări binecuvântate de Dumnezeu au stat la baza zidirii Catedralei Arhiepiscopale din Curtea de Argeș și a altor multe ctitorii din Țara Românească, precum și la alcătuirea scrierii *Învățăturile către fiul său...* după care să se ghideze și să trăiască în vrednicie, demnitate și virtute, preaiubita sa Țara Românească, și să domnească în pace, fiul său Theodosie.

Neagoe Vodă Basarab era cunoscător al Sfintelor Scripturi, al Sfinților Părinți și al marilor isihăști din Răsăritul Ortodox și contemporan cu mari gânditori și reformatori europeni, ale căror opere le cunoștea, cu siguranță, amintindu-l aici doar pe Erasmus din Rotterdam, pe Niccolo Machiavelli și mai ales, pe Martin Luther, la a cărei naștere s-au arătat pe cer semne care-l înspăimântau și pe Ștefan cel Mare, iar în târgul Romanului s-a prăvălit ploaie cu sânge. Dorul inimii Sfântului Neagoe Vodă Basarab, de a închina Maici Domnului și mamei sale, Neaga, ctitoria slăvită de la Curtea de Argeș, începută imediat după moartea ei, în anul 1514, se împlinea

acum 500 de ani cu desăvârșire, slăvind pe Dumnezeu Cel în Treime lăudat, Tatăl, Fiul și Duh Sfânt!

Rămâne pururea pentru inimile noastre icoana duhovnicească, istorică, de cultură și cu înaltă înțelepciune, diplomatică, de pace isihastă, a neîntrecutului Domn și Sfânt Neagoe Vodă Basarab. Ca nimeni altul, savantul Nicolae Iorga îi brodează chipul în cuvinte de aur: „Domn cu atâta dor de frumusețe, cum nu mai avusesem altul înainte de dânsu.”

Noi putem adăuga, fără teama de a greși: „Domn cu atâta dor de frumusețe, cum nu mai avusesem altul înainte de dânsul” și nu am mai avut nici după aceea și nu vom mai avea în veacul veacurilor.

Cuprins

<i>Un cuvânt de cinstire</i> , de Mircea Păcurariu	5
Sunt înminunat de întreaga lucrare a Sfântul Neagoe Vodă Basarab !	11
De când a început „a fi” Neagoe Basarab	13
Ștefan cel Mare „pedepsește” pe Basarab cel Tânăr – Țepeluș.....	24
De neam domnesc	32
Neagoe Basarab, domn făcător de pace.....	40
Neagoe Basarab „Părinte adevărat”	49
„Artist, scriitor și filosof”	54
Contemporanii de spirit ai Sfântului Neagoe Basarab	60
Continuator al tradiției bizantine	67
„Generos, filantrop și mult milostiv”	73

„Neagoe protejă artel, știința și virtutea”.....	78
În atențiunea tuturor românilor!.....	82
Moment istoric.....	87
Suferințele și biruințele catedralei de la Curtea de Argeș de-a lungul timpului.....	98
Începutul Învățăturilor Sfântului Neagoe	
Vodă Basarab către fiul său Teodosie	108
I	108
II.....	110
III	118
IV	123
V.....	126
VI	132
„Tată milostiv, asemănându-se Domnului ceresc”	139
Neagoe Vodă Basarab, Principe isihast	148
Inima și sufletul de aur ale slăvitului ctitor Neagoe Vodă Basarab	151
Trupul bisericii închinat Maicii Domnului.....	153

Domn creștin și bazileu, purtând coroana împărătească a credinței în Hristos.....	156
Domn al culturii românești!.....	159
„Tuturor tată milostiv, asemănându-se Domnului ceresc”	161
Testamentul Sfântului Neagoe Vodă Basarab pentru viitorime.....	162

